

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний університет «Києво-Могилянська академія»

Факультет гуманітарних наук

Кафедра філософії та релігієзнавства

Кваліфікаційна робота

(освітній ступінь – «бакалавр»)

на тему: «**Природа інтенційності в дискусії Джона Сьорла та Жака Дерида**»

Виконав: студент 4-го року навчання,
Спеціальність: 033 Філософія
Вовнянко Любомир Вікторович

Керівник: Циба В'ячеслав Миколайович,
кандидат філософських наук, доцент.

Рецензент _____
(прізвище та ініціали)

Кваліфікаційна робота захищена
з оцінкою «_____»
Секретар ЕК _____
«_____» _____ 20__ р.

Київ – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	С. 3
РОЗДІЛ I. Природа інтенційності як предмет дискусії Жака Дерида і Джона Сьорла: концептуальний аналіз проблеми.....	С. 6
1.1 Аргумент Жака Дерида як «деконструкція» Джона Остіна.....	С. 6
1.2 Аргумент Джона Сьорла та реакція Жака Дерида.....	С. 23
РОЗДІЛ II. Продуктивність непорозуміння: вплив дискусії між Жаком Дерида та Джоном Сьорлом на сучасну філософію мови	С. 36
2.1 «Протистояння двох традиції філософії» як спростоване розуміння дискусії між Деридом та Сьорлом.....	С. 36
2.2 Причини неможливості дійти згоди.....	С. 39
2.3 Результати дискусії. Наука про мову.....	С. 42
ВИСНОВКИ	С. 45
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	С. 47

ВСТУП

Актуальність теми дослідження зумовлена сьогоденними вимогами, оскільки природа інтенційності знаходиться у рубриці філософії мови, що досі лишається однією із провідних та найпопулярніших філософських дисциплін. До того ж, стрімкий розвиток штучного інтелекту та глибоке дослідження мозку людини підвищує потребу в дослідженнях філософії свідомості, що тісно пов'язане із функцією інтенційності в разі комунікації, чи звернення своєї уваги на певний об'єкт навколо. Ба більше, дискусія Жака Дерида та Джона Сьорла може вважатись відносно свіжою тематикою, що вже зробила величезний вплив на сучасне розуміння зв'язку мови та наміру в кінці ХХ ст., проте ще більше горизонтів вималює для ХХІ ст., лишаючи безліч перспектив для дослідження, наприклад, труднощів перекладу зі словника однієї традиції на словник іншої.

Стан наукової розробки теми: дискусія між Джоном Сьорлом та Жаком Деридом про природу інтенційності, на теренах української академічної традиції, досі не розкрита вичерпно. На дрібну низку робіт, присвячених теорії мовленнєвого акту Джона Остіна, ще можливо натрапити, – однак нам досі бракує перекладів оригінальних творів як Дерида, так і Сьорла. На жаль, українською мовою доступні лише вибіркові статті та окремі книги мислителів, проте жодна з них не входить до списку основних праць, що необхідні для дослідження даної теми. Цікаво, що й в англomовному університетському середовищі, попри доступність джерел, тема не є надто популярною. Нині деякі дослідники якраз її розвивають, випускаючи якісні та ґрунтовні роботи в останні декілька років, адже в даній сфері ще лишається багато питань для осмислення.

Об'єктом роботи є філософські вчення Жака Дерида та Джона Сьорла про природу мови.

Предметом дослідження є інтенційність, розглянута з перспективи дискусії Жака Дерида та Джона Сьорла.

Метою дослідження є філософський аналіз проблеми інтенційності в межах дискусії Жака Дерида та Джона Сьорла.

Головними завданнями цієї дипломної роботи є:

- реконструювати аргументи Жака Деріда та Джона Сьорла про природу інтенційності як предмет їхньої філософської дискусії;
- окреслити точки перетину між філософією письма та філософією мови;
- підбити результати й надати якісну оцінку дискусії Жака Деріда та Джона Сьорла про природу інтенційності;
- довести важливість діалогу між різними філософськими традиціями та парадигмами розуміння.

Структура роботи складається зі вступу, двох розділів, висновку та списку використаних джерел.

Перший розділ «Природа інтенційності як предмет дискусії Жака Деріда і Джона Сьорла: концептуальний аналіз проблеми» присвячений реконструкції аргументів Жака Деріда та Джона Сьорла про природу інтенційності в хронологічному порядку їхньої взаємодії. Ця частина містить два підрозділи, які відповідно діляться на ще два кожен. У першому підрозділі я розглядаю теорію мовленнєвих актів Джона Остіна в його праці «How to Do Things with Words» та атаку на неї Жака Деріда у праці «Signature Événement Contexte». В другому підрозділі я аналізую позицію Сьорла у праці «Reiterating the Differences: A Reply to Derrida», що вийшла як критика атаки Деріда на Остіна; розкриваю тези відповідної реакції Деріда у творі «Limited Inc abc...».

Другий розділ «Продуктивність непорозуміння: вплив дискусії між Жаком Деріда та Джоном Сьорлом на сучасну філософію мови» має три підрозділи, де у першому розкриває проблему спростованої оцінки дискусії, в другому визначає причини непорозуміння філософів між собою та в третьому підсумовує результати у полі сучасної філософії мови в третій частині.

Теоретико-методологічні засади дослідження. Дослідження проведено на принципах об'єктивності, з використанням методів узагальнення, класифікації, семантичного аналізу понять, синтезу. До того ж, основна частина джерел є англійськими, через що було використано авторський переклад при цитуванні, із залишком оригінальних повідомлень для ознайомлення. При цьому, написання тексту відбувалось крізь призму аналітичного мислення, за допомогою методу

порівняння двох позицій та історико-філософської реконструкції їхнього змісту.

Джерельна база роботи безпосередньо опирається на англomовні першоджерела Жака Дерида («Signature Event Context» у «Margins of philosophy»; «Limited Inc abc ...» та «Afterword: Toward An Ethic of Discussion» у «Limited Inc.»), Джона Сьорла («Reiterating the Differences: A Reply to Derrida.»; «The Word Turned Upside Down»; «Speech acts: An essay in the philosophy of language. Cambridge: Cambridge University Press.») та Джона Остіна («How to Do Things with Words»; «Performative-Constatative.» у «The Philosophy of Language» Сьорла) стосовно тематики роботи. До того ж, я пріоритетно користувався якісними книжками «How to do philosophy with words. Reflections on the Searle-Derrida debate» Джесуса Наваро та «Derrida/Searle: Deconstruction and Ordinary Language» Рауля Моаті. З українськомовних джерел, було вжито «Письмо та відмінність» та «Структура, знак і гра у дискурсі гуманітарних наук» Дерида, поруч із «Tractatus logico-philosophicus. Філософські дослідження» Вітгенштайна.

РОЗДІЛ I

ПРИРОДА ІНТЕНЦІЙНОСТІ ЯК ПРЕДМЕТ ДИСКУСІЇ ЖАКА ДЕРИДА ТА ДЖОНА СЬОРЛА: КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ АНАЛІЗ АРГУМЕНТІВ

У першому розділі роботи я послідовно реконструюю аргумент про природу інтенційності, спершу, Жака Дерида в першому підрозділі, взявши до уваги його працю «Signature Event Context» (Derrida, 1982, с. 307–330), після чого вже розгляну аргумент Джона Сьорла в другому підрозділі, пріоритетно скориставшись його статтею «Reiterating the Differences: A Reply to Jacques Derrida» (Searle, 1977), яка безпосередньо атакує Дерида в межах даної дискусії, та реакцією на неї самого Дерида у «Limited Inc abc ...» (Derrida, 1988b, с. 29–110). Отож, я спробую хронологічно змодельовати хід «діалогу» двох мислителів, фокусуючись на головних аспектах їхніх позицій. Також, з цією метою я звернуся до «How to Do Things with Words» Джона Остіна (Austin, 1975) та низки інших робіт як, наприклад, «Speech acts: An essay in the philosophy of language» (Searle, 1969) і «The Philosophy of Language» (Searle, 1971) Джона Сьорла.

1.1 Аргумент Жака Дерида як «деконструкція» Джона Остіна

«Але правда те, що ми часто можемо на підставі вияву наміру людини передбачити її дії. Це важлива мовна гра.» (Вітгенштайн, 1995, §633)

Вповні дискусія між Жаком Дерида та Джоном Сьорлом розпочинається із доробку Дерида «Signature Event Context», що був спершу підготовлений французькою мовою для виступу на конференції «Комунікація» у Монреалі в 1971 році, а згодом доданий як до збірки Дерида «Margins of philosophy» (Derrida, 1982b, с. 307–330), так і до присвяченої природі інтенційності збірки есеїв «Limited Inc» (Derrida, 1988, vii). Попри це, «Підпис Подія Контекст» не береться нізвідки.

Доповідь Дерида виникає сталою критичною реакцією на збірку надрукованих лекцій Джона Остіна, що вперше опублікували у 1962 році під назвою «How to Do Things with Words» (Austin, 1975, vi). Зі свого ж боку, постать

Джона Остіна є надзвичайно феєричною. Фактично, він є одним із перших представників аналітичної філософії, дослідником сучасної філософії мови, якого сам Сьорл на правах головного редактора в книзі «The Philosophy of Language» і кличе як одного із найвпливовіших мислителів ХХ століття, перераховуючи в одному рядку із Квайном, Карнапом, Стросоном, Раселом і Вітгенштайном (Searle, 1971, с. 1). Вважається, що разом із останнім, Остін репрезентує так званий підхід «повсякденної мови» у філософії мови (Searle, 1971, с. 12). До того ж, саме його публікація під назвою «Performative-Constative», перекладена із французької, знаходиться першою серед всіх статей книги (Searle, 1971, с. 13–23).

Варто згадати, що сам Джон Роджерс Сьорл, який згодом зійдеться із Дерида, був учнем Джона Остіна. Пізніше він навіть захистить свій ступінь доктора філософії у Оксфордському університеті, доопрацювавши новаторство Остіна щодо теорії мовленнєвих актів. Про це філософ і констатує на початку вже власної опублікованої праці, основою якої і є його напрацювання докторської тези, під назвою «Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language» (Searle, 1969, vii). У своїй статті «Austin on Locutionary and Illocutionary Acts», на першій ж сторінці, він підсумовує, що головний внесок Остіна у «How to Do Things with Words» є «...заміна вихідного розрізнення між перформативами та констативами *загальною теорією мовленнєвих актів*» (Searle, 1968, с. 405). У вже згаданій роботі «The Philosophy of Language», Сьорл вказує на той факт, що Остін привернув увагу до *такого* типу висловлювань, що навіть не ставлять собі за мету відповідати критерію «істина/хиба». Безумовно, Остін не придумав цей тип мовлення, однак дав їм назву – «перформатив» (Searle, 1971, с. 6). Отож, «How to Do Things with Words» Джона Остіна формує нову лінгвістичну теорію, *таксономію мовленнєвих актів*. Оскільки позиція Сьорла базується на доробку Остіна, якого спершу й атакує Дерида, і зародження дискусії, фактично, було спричинене реакцією на дану працю, для розмотування клубка на ній я і зупинюсь, спробувавши розкрити загальні положення. Структура роботи «How to Do Things with Words» складається із 12-ти лекцій,

однак для нашого питання я вбачаю найкориснішими I, II, XVIII та IX. На них і сфокусуємо свій погляд.

1.1.1. Теорія мовленнєвих актів Джона Остіна

У першій лекції Остін стверджує, що не всі *речення є твердженнями*. Тобто, існують *висловлювання*, які не лише описують стан справ, чи констатують якісь факти. Тут варто виділити термін «*utterance*», яке філософ часто використовує на рівні зі словом «*sentence*», але саме першому надає перевагу для вживання у межах теорії, попри синонімію. При цьому, за Остіном, «*твердження*» є логічною конструкцією, сотвореною із речень, однак речення ніколи не формувало повне твердження (Austin, 1975, lecture I, с. 1–2).

До того ж, на думку автора, лекцій не всі висловлювання можна характеризувати за шкалою істинності, чи хиби, – на відміну від констативів, або дескриптивів (висловлювань, що мають на меті повідомити про факт, чи *щось* визначити, той ж стан справ тощо). Ми як люди часто використовуємо висловлювання *поза межами* граматики, через це, за словами Остіна, і виникло багато непорозумінь у традиційній філософії. Усі висловлювання завжди сприймали буквально, хоча вони могли й не бути типовими констативами, а мати на меті *щось інше*. Це і є основна зав’язка всієї праці, якій філософ присвятить свої наступні лекції. На його думку, ці інтуїції щодо існування *певних* інших висловлювань є революційними у філософії. Остін пізніше додає, що це навіть не велика претензія на роль цього вчення (Austin, 1975, Lecture I, с. 3–4).

На шостій сторінці роботи Джон Остін нарешті дає назву *цим* висловлюванням. Таким висловлюванням є – *перформативне* висловлювання¹, чи просто «перформатив», як я вже зазначав вище. Він має дві загальні ознаки, за якими можливо його [перформатив] визначити:

1) ці висловлювання не описують і не визначають нічого взагалі, а отже, і не є правдивими або хибними;

¹ “Performative utterance” (Austin, 1975, lecture I, с. 6).

2) промовляння самого речення водночас є здійсненням певної дії, акту (Austin, 1975, lecture I, с. 5–6).

Підтвердженням найголовніших рис перформатива може слугувати уривок Остіна зі статті «Performative-Constative»: «Перформативне висловлювання, навпаки, ніколи не може бути ні тим, ні іншим²: у нього є своє особливе завдання, воно використовується для виконання дії»³ (Austin, 1971, с. 13). Для мислителя «*промовити*» у цьому сенсі водночас тотожне предикату «*чинити*». Це не думка про здійснення *чогось*, не опис події, чи судження про факт певного акту, а – безпосереднє *виконання* дії. Першими прикладами Остін використовує висловлювання, що на українську можна було б адаптувати як певні *спонукальні* конструкції, які однак стосуються виконання дії у саму мить вимови: ‘я обіцяю...’, ‘я б’юся об заклад, що...’, ‘я проголошую...’ тощо. Слід підкреслити, що перформативних речень як лінгвістичних феноменів у повсякденній мові є настільки багато, що філософ не має збірного іменника для них: «...жоден з відомих мені термінів, що використовуються в даний час, не є достатньо широким, щоб охопити їх усі» (Austin, 1975, с. 7). І тут ми підходимо до однієї з найважливіших частин, що є для нас конче цінною. Саме наступний засновок аргумента Остіна буде критичним для Деріда, на чому останній і сфокусує свою первинну атаку в «Sec⁴».

«Вимовляння слів, дійсно, зазвичай є провідним або навіть *ключовим* моментом у виконанні дії (парі або чогось іншого), виконання якої також є об’єктом даного висловлення, але це далеко не завжди є, якщо взагалі коли-небудь буває, *єдиним* необхідним чинником для того, щоб вважати, що дія була здійснена⁵» (Austin, 1975, с. 8). Тобто, у теорії мовленнєвих актів Остіна, недостатньо факту промовляння перформативу, аби охопити усі випадки,

² Під «тим чи іншим» мається на увазі здатність висловлювання «бути правдивим», чи ні.

³ «The performance utterance, by contrast, can never be either: it has its own special job, it is used to perform an action.».

⁴ Абривіатура твору Жака Деріда «Підпис Подія Контекст» («Signature Event Context»).

⁵ «The uttering of the words is, indeed, usually a, or even *the*, leading incident in the performance of the act (of betting or what not), the performance of which is also the object of the utterance, but it is far from being usually, even if it is ever, the *sole* thing necessary if the act is to be deemed to have performed».

задоволення усіх вимог, виконання також дії (а, отже, і виконання умов, за яких висловлюванню бути *перформативом* як таким). З цього лектор виводить, що нам *завжди* необхідні ще й певні обставини. Під обставинами вимагаються якісь додаткові дії (і ментальні, і фізичні) самого мовця, його слухачів, – вимовляння мусить відбуватись у *певний* спосіб. Ба більше, у прикладі про надавання обіцянки, Остін говорить, що особа повинна мати певну *інтенцію*. В даному разі, втримати домовленість, або ні. До того ж, якщо інтенція відсутня, дане висловлювання не є обманом, чи фальшивим судженням – перформатив лишається чинним. Однак важливо, що у випадку *відсутності* наміру, філософ говорить про ситуацію, де носій *не має* наміру *обіцяти*, а отже – *має* намір *не обіцяти*, чи ще щось, іншу інтенцію. Сама ж властивість інтенційності присутня завжди, що я зображу далі яскравіше (Austin, 1975, с. 8–11).

У другій лекції, щоб ще більше підсилити своє вчення, Джон Остін вдається до розробки цілої системи «Невдачі»⁶. Ця доктрина невірностей розглядає перформативні висловлення, у яких «...справи як можуть, так і йдуть не так...»⁷ (Austin, 1975, с. 14). Такі речення для нього не є хибними, проте відповідають ознаці «незадовільності»⁸. Отже, ми маємо справу із новим критерієм перформативів, лише «задовільні»⁹ функціонують правильно й виконують дію, обставини для їхнього здійснення повністю дотримані. Далі, Джон Остін формулює цілих шість правил (А.1, А.2, В.1, В.2, Г.1 та Г.2), у спробі охопити усе й формалізувати виконання перформативного висловлення всезагально. В разі порушення хоч одної умови, речення стає незадовільним (дія не виконується) (Austin, 1975, с. 12–16).

Знову, велика роль надається педантичному визначенню усіх особливостей кожної обставини, однак одне з-поміж усіх правил є особливо важливим для теми про природу інтенційності. Я б хотів загострити увагу на засновок аргументу Остіна про «задовільний» (отже, і дійсний, як такий) перформатив під

⁶ Джон Остін їх називає «Infelicities», виділяючи великою літерою.

⁷ «...the things that can be and go wrong...».

⁸ Філософ називає це «unhappy» utterance.

⁹ Відповідно «happy» utterance в оригіналі.

знаком «Г.1». Остання частина даного міркування постає у формі кон'юнкції, де важливим є другий елемент: «У тих випадках, коли процедура призначена для використання особами, які мають певні думки чи почуття, або для ініціювання певної поведінки з боку будь-якого учасника, тоді особа, яка бере участь у процедурі і таким чином посилається на неї, *мусить* насправді мати такі думки чи почуття, *а* учасники *мусять мати намір* поводитися саме так, і надалі...»¹⁰ (Austin, 1975, с. 15). Тобто, інтенційність стосується не лише безпосередньо мовця у момент вимовлення перформативу, а й інших учасників певної події. Намір *виконувача* може передбачати певну поведінку інших, як і досягнення певної *інтенційності* від них (не обов'язково суто фізичних діях, а ймовірно, і словесної у перспективі) – попередній намір конкретної реакції оточуючих, якому Остін знайде місце у своїй теорії під певним визначенням згодом. На цьому залишимо початок праці й перейдемо до восьмої лекції.

Розмежування перформативів та констативів лишається головною ціллю Джона Остіна, через що він вводить поняття «*локутивного акту*», що буквально є актом самого мовлення, фізичного промовляння звуків, правильної послідовності слів у вислові, – «Акт 'промовляння чогось'...»¹¹ (Austin, 1975, Lecture XVIII, с. 94). Попри це, на цьому він не зупиняється. За Остіном, виконання локутивного акту передбачає виконання й «*іллокутивного акту*» водночас¹². Локуція потребує певну *силу* питання, спонукальної дії, погрози тощо. Функцію цієї *сили* і виконує іллокутивний акт, що здійснюється *під час* вимовляння речення, а не з самого факту промовляння. Саме останнім тут є локуція (локутивний акт), а під силою мається на увазі та ж інтенційність. Доктрину різних функцій перформативів, залежно від твого наміру (запитати, оголосити, поділитись, застерегти тощо) Остін назвав системою «*іллокутивних сил*». На відміну від цієї інтенційності, локутивний акт відповідає за саме

¹⁰ «Where, as often, the procedure is designed for use by persons having certain thoughts or feelings, or for the inauguration of certain consequential conduct on the part of any participant, then a person participating in and so invoking the procedure must in fact have those thoughts or feelings, and the participants must intend so to conduct themselves, and further»

¹¹ «The act of 'saying something'...»

¹² «Locutionary» та «Illocutionary» acts відповідно в оригіналі.

значення висловлення (Austin, 1975, с. 98–100): «Бо з одного боку ми кажемо, що безперечно розуміємо це слово, а з другого боку *його значення міститься в його вживанні*» (Вітгенштайн, 1995, §197).

Незважаючи на це, ядро перформативів знаходиться саме в *іллокуції*, через що поняття «мовленнєвий акт» та «іллокутивний акт» часто можна помітити у роботах як синоніми. Наприклад, у статті «What Is a Speech Act?», Джон Сьорл на початку пише, що міг би назвати свою роботу «*Що є Іллокутивним Актом?*», адже саме на ньому і фокусується (Searle, 1971, с. 39). Оригінальна ж назва несе в собі претензію на висвітлення всієї таксономії мовленнєвих актів Остіна, але концепт іллокутивного акту вже несе в собі найголовніше – *намір* людини.

На введенні іллокутивного акту Джон Остін не зупинився. Він відчував потребу у визначенні ще одного типу акту, який б охоплював певні наслідки перформативу, які останній продукує. Тобто, ці ж спонукальні дії, як реакція слухачів, чи самого мовця на іллокутивний акт. Мислитель назвав це «*перлокутивним актом*»¹³ (Austin, 1975, с. 101). В результаті, проаналізувавши «*виконавче*»¹⁴ висловлювання, ми можемо розділити його на три акти: 1) локутивний, 2) іллокутивний та 3) перлокутивний («*те, що хтось сказав*», «*те, що хтось бажав досягнути*» та «*те, що хтось, все-таки, досягнув*»). Наприклад, 1) Він сказав мені «Сій!»; 2) Він забажав, аби я зупинився; 3) Він мене зупинив/змусив мене зупинитись. Важливо як чітко відрізнити значення від наміру, так і намір від досягнутого.

На початку дев'ятої лекції Остін повторює свою класифікацію «*дій*» перформативного висловлення і наголошує, що ці акти не передують один одному, чи йдуть по чергово, – їхня дійсність характеризується одночасним виконанням, де кожен [з актів] відповідає за свій лінгвістичний рівень вислову. Тобто, недоцільно *розділяти* дії певного судження за логікою: «Він це сказав і бажав *щось*, ще й передбачав *ось такі* наслідки». Вимовляння перформативу вже, у мить виконання, спричиняє певний феномен, який ми розкладаємо на

¹³ «Perlocutionary act».

¹⁴ Я маю на увазі «performative utterance».

складники з метою аналізу. Саме тому, при згадці того ж іллокутивного акту, ми автоматично говоримо і про локуцію, і про прелокуцію, і про мовленнєвий акт загалом. Іntenційність вже є закладеною у момент попередження, прохання, подяки тощо (Austin, 1975, Lecture IX, с. 108–115). Філософ також обмежується усним мовленням у своїх поясненнях задля *простоти* (Austin, 1975, с. 113, 2 зноска), проте саме це і не сподобається Дериді, який відомий своїм поглядом на взаємозв'язок письма та мовлення, які не можна звести до чогось одного, чи редукувати до звичайної бінарної сполуки, дихотомії (Дерріда, 1996, с. 457–458).

Отже, Джон Остін визначає структуру мовленнєвого акту, в якому перебувають: «...локутивний акт... який має *значення*; іллокутивний акт, який має певну *силу* в промовлянні чогось; перлокутивний акт, який стосується *досягнення* певних *ефектів*¹⁵ шляхом промовляння чогось»¹⁶ (Austin, 1975, с. 120). Сьорл ж узагальнює це, називаючи іллокутивним актом «виконаний мовленнєвий акт», і протиставляє його, за Остіном, до *перлокутивного*, що передбачає певні наслідки у, важливо, *слухачів*. Тут доречно навіть формальне розрізнення конкретних слів англійської мови, де (в перекладі на українську) «обіцянки», «ставки»... відносяться до першого, а «вмовляння», «переконування», «розважання», «дратування» вже як *підсумування статусу суб'єкта* – відносяться до другого (Searle, 1971, с. 7–8).

Повертаючись до природи інтенційності, «у випадку твердження і випадку контракту перформативне дієслово є назвою дії, яка виконується, якщо *відкритий намір є ефективним*, оскільки в одному випадку відкритим наміром є зробити твердження, а в іншому - укласти контракт»¹⁷ (Searle, 1971, с. 9). Іллокуція може потребувати *конвенційності*, аби всі слухачі зрозуміли мовця, та ще й повели себе згідно поклику, *спонуки*. Так, вибудовується додаткова потреба для *успішності* застосування теорії Остіна. У деяких випадках іллокутивний акт

¹⁵ Тобто, дії у зв'язку підстава/дія.

¹⁶ «...the locutionary act...which has a *meaning*; the illocutionary act which has a certain *force* in saying something; the perlocutionary act which is *the achieving of certain effects* by saying something»

¹⁷ «In both the statement case and the contract case the performative verb is the name of an the act which is performed if the overt intention is effective, because in the one case the overt intention is to make a statement and in the other it is to make a contract.»

все ще може відбутись (бути успішним) без конвенції як такої, «...просто змушуючи аудиторію визнати певні *наміри* людини поводитися певним чином»¹⁸ (Searle, 1969, с. 38), але тут теорія знову не може оминати інтенційність. Безумовно, дана теза відносить нас до пізнього Вітгенштайна, з «Філософських досліджень» якого я навів цитату в епіграфі до першого підрозділу, що прямо стосується цього *кейсу*, правил мовленнєвої гри.

У ситуації, від якої ми відштовхувалися, формулюючи проблему на початку роботи, де перформатив зберігає статус навіть за умови *відсутності наміру* обіцяти, – Сьорл рухається в теорії Остіна, інтерпретуючи, що при висловленні обіцянки, мовець тоді *замислює інтенцію «не мати наміру»* для виконання висловлення у тому вигляді, як пообіцяв. Акт є нещирим, однак обіцянка передбачає присутню наявність інтенційності мовця, не беручи до уваги його конкретну щирість, чи нещирість (Searle, 1969, с. 62). До того ж, було б слушно розрізняти *буквальне значення речення* від *інтенційної сили* у самому реченні (тобто пряме розуміння від *навмисно вкладеного*, локуцію від іллокуції) на ґрунті *того*, «*що*» речення саме по собі (письмо, текст) означає (its meaning) і «*що*» вкладає мовець (а, отже, *те, що мовець має на увазі*, his meaning), адже локуція *завжди* тримає у собі певну *потенційну частку іллокутивної сили* і, принаймні трохи, детермінує її інтенційність (Searle, 1968, с. 412–414).

Попри велику роль для аналітичної філософії та сучасної лінгвістичної науки, теорія мовленнєвих актів Остіна не була цілковито переконливою, адже мала низку як слабких місць, так і вимагала численних додаткових уточнень для можливості уповні називатись «*універсальною*». Одним із найголовніших критиків постав філософ Жак Дерида, аргумент якого я реконструюю далі. Використовуючи уривки з робіт Сьорла для кращої реконструкції аргумента Остіна, я вже частково показав простір можливих «дірок», адже саме Сьорл присвятив значні зусилля для доопрацювання системи «МА»¹⁹, звуження фокусу теорії з *всієї* повсякденної мови на *певні* її [мови] ділянки. Наприклад, в статі

¹⁸ «...simply by getting the audience to recognize certain the one's intentions in behaving in a certain way»

¹⁹ Теорія «мовленнєвого акту» скорочено.

«Austin on Locutionary and Illocutionary Acts», мислитель повідомляє про невдалу характеристику Остіном поділу на локутивний й іллокутивний акти (Searle, 1968, с. 419). Ба більше, його завданням у цій праці було усунення гріхів іллокутивного акту, адже Остін, на його думку, не справився із цим: «Намагаючись дослідити Остінове поняття іллокутивного акту, я виявив, що його розуміння локутивного акту *не є дуже корисним*, і був змушений прийняти зовсім інше розрізнення між іллокутивними актами та пропозиційними актами»²⁰ (Searle, 1968, с. 405).

Джон Сьорл був не єдиним із кола так званих «аналітиків», що вбачали слабкості МА Остіна, особливо у елементі іллокутивного акту та ролі в ньому інтенційності. Пол Грайс запропонував критику стосовно розмежування значення в ілокуції, що як повідомляє, *так* і спричиняє певний ефект на слухачів з метою досягнення певного наміру²¹ (Grice, 1957, с. 377-388); Пітер Стросон не вважав, що однієї конвенційності достатньо для формалізації природи ілокуції, адже необхідна також інтенція мовця, при якій інші його зрозуміють, він має мати намір бути *почутим* (Searle, 1971, с. 7–10). Про інтенційність в такому прямому значенні Остін не говорив. До того ж, досі незрозуміло, як перформативи відрізняти між один одним, або констативами, що стверджують про намір мовця? Наприклад, речення «Я це зроблю» є висловом обіцянки, чи просто описом своєї готовності зробити щось найближчим часом (Searle, 1971, с. 10)? Окрім згаданих мною вище авторів, було і багато інших критиків таксономії мовленнєвих актів, однак моя робота присвячена іншому предмету обговорення, тому я лишу це питання напіввідкритим.

Підсумовуючи доробок Джона Остіна, найважливішими термінами для розуміння природи інтенційності я б виділив: «*мовленнєвий акт*», «*перформатив*», «*іллокутивний акт*» та «*іллокутивна сила*». Аргумент Деріда ж атакуватиме аналітичного філософа саме з боку поняття іллокутивної сили та необхідності дотримуватись десятків умов, серед яких – інтенційність мовця, та

²⁰ «In attempting to explore Austin's notion of an illocutionary act I have found his corresponding notion of a locutionary act very unhelpful and have been forced to adopt a quite different distinction between illocutionary acts and propositional acts.»

²¹ «Meaning» як «значення», *так* й інтенційність митця щодо конкретного повідомлення.

реакція на неї слухачів.

1.1.2. Критика теорії мовленнєвого акту Жаком Деріда

«Кожне ментальне явище характеризується тим, що схоласти Середньовіччя називали інтенційним (або ментальним) неіснуванням об'єкта, і тим, що ми могли б назвати, хоча й не зовсім однозначно, відсиланням [або відношенням] до змісту, спрямованістю на об'єкт (який не слід розуміти як реальність), або іманентною об'єктивністю. Кожне ментальне явище включає щось як об'єкт у себе, хоча не всі вони роблять це однаково»²² (Brentano, 1973, с. 68).

Праця Жака Деріда «*Signature Événement Contexte*» (Derrida, 1982b) умовно складається із двох частин, як потім про це і зазначить Джон Сьорл у своїй відповіді «*Reiterating the Differences: A Reply to Jacques Derrida*» (Searle, 1977, с. 198). У першій частині Деріда вибудовує свою тезу стосовно комунікації загалом, концентруючись на особливостях *письма* (як рівного усній мові у полі спілкування) і його зв'язку із контекстом, у другій ж – створює пряму полеміку із Джоном Остіном. Попри це, формально твір поділяється ним на невеликий вступ та три розділи: «*Structure and telecommunication*», «*Parasites. Iter, of writing: that it perhaps does not exist*» та «*Signatures*». Тут філософ підіймає водночас декілька важливих тем, які я спробую стисло розглянути в даній послідовності: *комунікація, контекст, відсутність, повторюваність, інтенційність, цитування, підпис.*

Деріда розпочинає свою тезу із сумніву, що ми справді можемо дати повне визначення терміну «*комунікація*». Нехай комунікація буде певним «пристроєм», який передає нам *значення*, що мусить бути *однозначним*, єдиним. В іншому випадку, якщо припустити, що значення може набувати багатьох сенсів, без можливості зведення до одиничного, то актуальність спілкування як *передачі смислів* зникне. Попри це, *смилова* частина комунікації виходить

²² «Every mental phenomenon is characterized by what the Scholastics of the Middle Ages called the intentional (or mental)† inexistence of an object, and what we might call, though not wholly unambiguously, reference to a content, direction toward an object⁹ (which is not to be understood here as meaning a thing),¹⁰ or immanent objectivity. Every mental phenomenon includes something as object within itself, although they do not all do so in the same way»

далеко за межі як семантики, так і семіотики (буквального трактування, лінгвістики): «Слово ‘комунікація’, яке спочатку ніщо не уповноважує нас ігнорувати як слово, і збіднювати як багатозначне слово, відкриває семантичне поле, яке точно не обмежується семантикою, семіотикою, а тим більше лінгвістикою»²³ (Derrida, 1982, с. 309). Тобто, ні для кого не є несподіванкою існування як буквального, так і *переносного* (метафоричного значення), при чому навіть одного і того ж вислову. Цей ефект «двозначності» (можливості мати різний *сенс* попри *єдине* повідомлення) Дерида зводить до поняття **контексту**. Проте саме тут виникає проблема. Філософ стверджує, що не існує строгого наукового визначення контексту, його передумови є не завжди детермінованими: «...я хотів би продемонструвати, чому контекст ніколи не є абсолютно детермінованим, або, точніше, яким чином його детермінація ніколи не є точною чи вичерпною...»²⁴ (Derrida, 1982, с. 310). Отож, якщо комунікація ніколи не може бути *повною*, тоді нам завжди необхідно *вибудовувати значення* із повідомлення, *смысл* вже не просто *передається*. До того ж, форма письма тоді набуває більш широкого сенсу, вбираючи і поняття мови (Navarro, 2017, с. 81). Таким чином, Дерида стирає чітку дихотомію між знаком і усним мовленням: «Комунікація, таким чином, транспортує репрезентацію як ідеальний зміст (який ми будемо називати *смыслом*); і письмо є різновидом цієї загальної комунікації»²⁵ (Derrida, 1982, с. 314).

Поняття письма, на думку філософа, є потужним засобом спілкування, що безмежно розширює потенціал комунікації з жестів та мовлення. Воно не обмежується емпіричними лімітами часу та простору, на відміну від голосу. Дерида використовує статтю «*Essay on the Origin of Human Knowledge*» Конділака для розкриття ідеї походження та функції писемності, де останнє є

²³ «Now, the word communication, which nothing initially authorizes us to overlook as a word, and to impoverish as a polysemic word, opens a semantic field which precisely is not limited to semantics, semiotics, and even less to linguistics.»

²⁴ «...I would like to demonstrate why a context is never absolutely determinable, or rather in what way its determination is never certain or saturated...»

²⁵ «Communication, hence, vehiculates a representation as an ideal content (which will be called meaning); and writing is a species of this general communication.»

цілою системою репрезентацій думок, безцінним комунікативним винаходом, що еволюціонувало аж до формату *листа* (Derrida, 1982, с. 311–313). Писемність, у певному метафоричному сенсі, тоді узагальнює в собі усі людську комунікацію, не уникаючи і усності (спершу люди обмінювались інформацією усно, але згодом почали розвивати різні форми писемності, модернізувати свої засоби комунікації). Це важливо зафіксувати, адже на цьому згодом полемізуватиме Джон Сьорл у своїй критиці.

Таким чином, Жак Дерида вводить статус «відсутності» як одну із *специфічних* особливостей письма, його структури: «Знак народжується одночасно з уявою і пам'яттю, в той момент, коли його вимагає відсутність об'єкта для теперішнього сприйняття»²⁶ (Derrida, 1982, с. 314). Відсутність постає елементом, що *розширює* цю одиничну присутність. Письмовий знак вповні здійснюється лише за відсутності отримувача як такого. Записане повідомлення має лишатись читабельним навіть за відсутності автора, навіть за відсутності цього первинного *контексту*, аби виконувати свою специфічну функцію транспортування значення. З цієї властивості *небуття* логічно виникає нова специфіка – здатність тексту до репродукції, повторюваності²⁷, *відтворюваності* знову і знову, навіть за умови смерті автора, в тому чи іншому вигляді (як буквальному, так і метафоричному, в мить самого *написання* тексту автором). Для філософа ці особливості письма є вирішальними в онтологічному визначенні функції писемності загалом: «Воно *мусить* бути *повторюваним - ітерабельним* - за абсолютної *відсутності* адресата або емпірично визначеної множини адресатів; Письмо, яке не було б структурно *розбірливим - ітерабельним* - після *смерті* адресата, не було б письмом» (Derrida, 1982, с. 315). Ймовірно, саме тому Дерида назвав цей клаптик твору «*Письмо та Телекомунікації*»: самі ці дві властивості тексту дозволяють йому долати великі відстані, але і змушують втрачати закладену інтенційність.

²⁶ «The sign is born at the same time as imagination and memory, at the moment when it is demanded by the absence of the object for present perception»

²⁷ В оригінальній роботі Дерида використовує термін «*iterability*».

Отже, я б визначив наступну проблему, що якраз центрально використовує Дерида для атаки аргументу Остіна: *якщо* взяти до уваги особливість письма, що є законним представником комунікації та продовженням мовлення, то *як* початкова інтенційність (яку Дерида виражає під ідеєю того *контексту*, зведеного до номінального), вкладена мовцем у момент виконання перформативу, зберігатиметься за умови, знову, специфіки тексту *повторюватись*, відтворюватись безмежно, ще й будучи поза детермінованими обставинами..? Тобто, це *початкове сприйняття* об'єкту, той «*ментальний контент*», який є для Остіна центральним у таксономії мовленнєвих актів, зникає у специфіці *відсутності* тексту, або не відіграє ніякої прямої ролі для *значення* в усіх випадках *повторюваності* знаку.

Як Дерида і стверджує, письмо продовжує діяти навіть за відсутності вкладеного автором *значення*, його *наміру* це значення транслювати: «...навіть якщо *той* ... не підтримує своїм абсолютно актуальним і теперішнім *наміром* або увагою *повноту* свого *значення*, тієї самої речі, яка начебто написана 'від його імені'»²⁸ (Derrida, 1982, с. 316). Письмовий знак має в собі *потенцію* розриву від свого *контексту*, адже здатний до узагальнення. Таким чином, письмо втілює у собі *силу* відділятися від конкретного «досвіду Буття», виходити за межі присутності, і творити *нові*. Це не лише *умова* знаку, а й структура написаного. У *реальному* контексті перебуває ця присутність автора, його інтенційність, все те, що «оживляє» сухий напис. Попри це, письмо мусить існувати навіть за можливості втрати його оригінального контексту, а отже – і свідомого та інтенційного навантаження. Смысл починає, як це філософ називає, «дрейфувати». При чому нагадую, що повторюваність за відсутності визначеної інтенційності дозволяє Дериді назвати не лише письмовий знак, а й усний – «графемою», що в разі підтвердження його аргументу, визначає відсутність чистих контекстів взагалі: «*І я розширю цей закон навіть на весь 'досвід'*

²⁸ «For the written to be the written, it must continue to "act" and to be legible even if what is called the author of the writing no longer answers for what he has written, for what he seems to have signed, whether he is provisionally absent, or if he is dead, or if in general he does not support, with his absolutely current and present intention or attention, the plenitude of his meaning, of that very thing which seems to be written "in his name".»

загалом, якщо визнати, що немає досвіду чистої присутності, а є лише ланцюжки диференційних знаків»²⁹ (Derrida, 1982, с. 318). Знак остаточно відривається від свого походження, а отже – ми проголошуємо відсутність його інтенційності. Жак Дерида також звертається до Гусерля, аби вказати, що речення може бути використаним навіть без *інтенційного* значення (Navarro, 2017, с. 87). Себто, в разі навіть «кризи значення», знак продовжує функціонувати, мова має здатність робити посилання: використовуватись у випадках відсутності означуваного.

В другій частині роботи, під назвою «The Parasites. Iter, of Writing: That Perhaps It Does Not Exist», Дерида нарешті відкрито фокусує свою увагу на проблематиці перформативу, звертаючись до теорії Джона Остіна. Французький мислитель вказує на те, що перформативна комунікація постає комунікацією *інтенційного смислу* навіть за умови, що у ньому відсутні посилання на певний контекст. МА³⁰ завжди потребує *значення* контексту, постійно повертаючись до так званого «*тотального*» контексту, що веде нас до *свідомості* й усвідомленої *присутності* суб'єктного наміру. За Деридом, на думку Остіна, вся ця доктрина «невірностей» та безліч необхідних обставин, що охоплюють *інтенційну* та *свідому* присутність, нібито обмежує полісемію висловлення (Derrida, 1982, с. 321– 323). Звичайно, що для Дерида ніякого *тотального* контексту не існує.

Інтенційність відіграє в Остіна роль постійного структурного центру, на якому і тримається *тотальність* контексту, всіх умов, присутність та залучена *свідомість*: «...ми неодмінно знову знаходимо вичерпно визначений контекст, вільну *свідомість*, присутню для всієї операції, абсолютно повне значення, яке є господарем самого себе: телеологічну юрисдикцію *тотального* поля, чия *інтенція* залишається організуючим центром»³¹ (Derrida, 1982, с. 323). Він визначає можливості *повторювання* та *цитуювання* тексту як паразитичні

²⁹ «And I will extend this law even to all 'experience' in general, if it is granted that there is no experience of pure presence, but only chains of differential marks».

³⁰ «Speech Act», посилання на теорію мовленнєвого акту загалом (МА).

³¹ «... we necessarily again find those of an exhaustively definable context, of a free consciousness present for the totality of the operation, of an absolutely full meaning that is master of itself: the teleological jurisdiction of a total field whose intention remains the organizing center»

особливості мови, що не є серйозними – такі собі *аномалії*. Дерида ж подає можливість навіть тавтології як все ще дійсного перформативу повсякденної мови, попри падіння у пастку повтору. Ми часто вживаємо певні вислови, що якраз набувають доречного значення у *контексті* посилення на щось, цитування, просто повторюваності певної фрази як усталеного ритуалу (Derrida, 1982, с. 324–326).

В разі повторюваності, чи цитування знаку, інтенційність не обов'язково зникатиме повністю, але точно втратить ту вкладену функцію тотальності: «...за такої структури ітерації інтенція, яка оживляє висловлювання, ніколи не буде повністю присутня в ньому самому і в його змісті»³² (Derrida, 1982, с. 326). Тобто, нехай намір й буде присутнім, але він не впливатиме на значення речення в усіх випадках; нехай певний контекст буде закладений, однак рівень його інтерпретацій буде безмежним. Для вичерпно визначеного контексту, якого так бажає досягнути Остін, свідомо інтенція мусить бути *завжди та всеосяжно* присутньою як для себе, так й інших – отже, ще й лишатись достатньо прозорою та зрозумілою в подальшій реконструкції (Derrida, 1982, с. 325–327). Таким чином, Остін подає доктрину, що концентрується на номінальних подіях, значення яких можна зберегти лише при умові тотального контексту й присутності первинної інтенційності, що не завжди можливо, як нам показав Жак Дерида.

Переходячи до останньої частини праці мислителя під назвою «Signatures», Дерида стверджує, що будь-який письмовий підпис вже *сам по собі*, за визначенням, передбачає *відсутність* творця підпису. Символічно, що поняття підпису якраз постає цим втіленням *присутності*, що закарбовується в часі та просторі, однак все ще не виконує функцію збереження інтенційності, попри своє «*походження*», за яке так тримається Джон Остін: «...щоб бути розбірливим, підпис повинен мати повторювану, відтворювану, імітаційну форму; він повинен бути здатним відокремитися від теперішнього і єдиного наміру його

³² «...given this structure of iteration, the intention which animates utterance will never be completely present in itself and its content».

створення»³³ (Derrida, 1982, с. 328).

Важливо також звернути увагу, що в епіграфі до даного твору Деріда використав саме таку цитату Джона Остіна: «*Все ще обмежуючись, для простоти, усним висловлюванням*»³⁴ (Derrida, 1982, с. 309). Це були ті слова зі зноски, яку я вже згадував раніше. Остін мав претензію на загальну мовну теорію, але більше сконцентрував свій погляд саме на усному мовленні, моменті вимови, виконання перформатива. Він уточнив, що обмежується усними висловленнями задля легшого пояснення, але і припустився жахливої помилки – нехтування специфікою письма, на підґрунті чого Деріда і будує критичний аргумент. Тобто, Остін підходить до своєї теорії мовленнєвого акту з позиції розгляду усного мовлення як слова, що можна буде пізніше *записати*, передати знаком і МА працюватиме відповідно. Як-не-як, а не забуваємо, що і сприймаємо ми його вчення і знакові зображення прикладів з книжки, письмового формату його усних лекцій. В чомусь Деріда та Остін дійшли б згоди, перший лише зачепився за те, що другий і не передбачав. Попри це, у француза є своя позиція щодо письма та мови, що пронизує всю його філософію, – це було важко не помітити й під час даного аналізу, на що я звертав увагу. Наприклад, в його роботі «Про граматику» (Derrida, 1998, с. 52) філософ говорить про домінування логоцентричної метафізики, цивілізації *фонетичного* письма, де не існує ніякого неназваного значення. Отже, по-перше, в якійсь мірі мова також є таким-собі письмом; по-друге, взаємозв'язок мови та письма є складним й часто ієрархічним. Деріда дозволив собі атакувати Остіна збоку письма як невід'ємної частини комунікації, як частинки одного цілого, адже той обмежився лише усністю.

Підсумовуючи роботу «Підпис Подія Контекст», Деріда атакує Джона Остіна, вказуючи, що той помилково фокусує свою теорію на інтенційності мовленнєвого акту, *яке забезпечує одне значення, тотальну присутність* автора,

³³ «...in order to be legible, a signature must have a repeatable, iterable, imitable form; it must be able to detach itself from the present and singular intention of its production».

³⁴ «Still confining ourselves, for simplicity, to spoken utterance» (Austin, 1975, с. 113, 2 зноска).

визначений контекст. Деріда б це назвав повною протилежністю «вільної гри», при тому, що умови контексту неможливо завжди передбачити, а здатність письма до відтворення відкриває безмежність контекстів, що порушує первинну інтенційність перформативу. *Відсутність* письма унеможливорює інтенційність, адже передбачає «смерть автора», є протилежністю *присутності*, Гайдеггерівського «Dasein» як *умови суцього* (Slaby, 2021, с. 542), *Буття* «у контексті». До того ж, відсутність письма розриває присутність, структуру знаку (Derrida, 1982, с. 316), змінюючи центр самої структури та вводячи її в поле вільної гри, інтерпретації, адже поняття знаку не має меж, не є сталим. Відтворюваність ж втілює у собі той задум, що нескінченність мови, через свою незавершеність та можливість доповнення, у полі вільної гри забезпечує нескінченну кількість значень (Деріда, 2004, с. 563 –569). *Цитування*, таким чином, стає чудовим прикладом даної тези, а *підпис* – лише умовною гарантією присутності.

Після «Signature Event Context» Жак Деріда лишить по собі ще дві роботи на цю тему: «Limited Inc abc ...» (Derrida, 1988b) та «Afterword: Toward An Ethic of Discussion» (Derrida, 1988c), відповідно реагуючи на поступові атаки Джона Сьорла. Задля побудови цільного аргументу Деріда, я розгляну його згадані доробки по мірі розвитку дискусії, однак спершу варто перейти до позиції самого Джона Сьорла у наступному підрозділі роботи.

1.2 Аргумент Джона Сьорла та реакція Жака Деріда

У відповідь на працю Жака Деріда «*Підпис Подія Контекст*», через яку я реконструював його аргумент стосовно атаки Джона Остіна, в 1977 році Джон Сьорл публікує статтю, яку відверто називає «*Reiterating the Differences: A Reply to Derrida*» (Searle, 1977). Цікаво, що згодом він відмовить у дозволі надрукувати свій есей поруч із творами Деріда в збірці «Limited Inc.» (Derrida, 1988, vii). Позаяк, у колекцію помістять стислий висновок по даній роботі задля збереження контексту дискусії загалом.

Отож, як аргумент Жака Деріда можна вважати критикою Джона Остіна,

так і змодельований мною далі аргумент Джона Сьорла є, відповідно, атакою аргумента французького мислителя. Невдовзі після появи даного твору Оксфордського філософа, Жак Дерида напише «Limited Inc abc ...» (Derrida, 1988b) у відповідь, що умовно поставить крапку в цій дискусії, так її і не вирішивши. Саме взаємодії цих двох робіт я і присвячу даний підрозділ.

1.2.1 Критика Джона Сьорла на позицію Жака Дерида

«Дерида має гнітючу схильність говорити речі, які є очевидно неправдивими»³⁵
(Searle, 1977, с. 203).

Праця «Reiterating the Differences: A Reply to Derrida» Джона Сьорла не була об'ємною й складалась із двох невеликих частин: «*Writing, permanence, and iterability*» та «*Derrida's Austin*», де в першій філософ коментує аргумент Дерида з «Підпис Подія Контекст», а в другій – вказує на помилкове трактування ним теорії Джона Остіна.

Отже, аналітичний мислитель пропонує термін «*постійність*»³⁶ як одну із головних рис розрізнення тексту від усного мовлення і протиставляє її, як специфічну, «*повторюваності*» Дерида (Searle, 1977, с. 200). Саме цим Сьорл пояснює всі ті особливості письма *передаватись і бути дійсним* навіть попри «смерть автора». На його думку, в разі ефекту «*відсутності*» письма, «*...інтенційність відіграє таку саму роль у письмовій, як і в усній комунікації*»³⁷ (Searle, 1977, с. 201). Проте варто пам'ятати, що Жак Дерида й не намагався провести дихотомію між двома формами спілкування, – ба більше, він їх, навпаки, розглядає як *щось одне* в дуже загальному сенсі, письмо як *продовження* мовлення. Ймовірно, Сьорл не зрозумів цей засновок своєї «жертви».

До того ж, мислитель починає розглядати «відтворюваність» Дерида як плутанину в так званій «проблемі типу і маркеру»³⁸, посиляючись на самі символи, знаки запису, й можливість читача фізично розпізнавати та

³⁵ «Derrida has a distressing penchant for saying things that are obviously false»

³⁶ «Permanence» у оригіналі.

³⁷ «...intentionality plays exactly the same role in written as in spoken communication»

³⁸ Type-token distinction.

усвідомлювати їх, – за Сьорлом, це робить цитування можливим. Виконавець перформативу вкладає у речення значення (інтенційне значення), послуговуючись також правилами, що і детермінують мовленнєвий акт як такий, тому «...повнозначне речення – це лише постійна можливість відповідного (інтенційного) мовленнєвого акту»³⁹ (Searle, 1977, с. 202). Те, що автор «вмирає», як і його «намірювання», за Жаком Деридом, для Сьорла не грає ролі для розуміння значення речення (якщо дотримуватись правил; розглядати інтенційне значення як просто визначену можливість). Тут варто розглянути загальну позицію філософа щодо інтенційності та її ролі, разом із правилами, в доктрині мовленнєвого акту.

Для Джона Сьорла мовленнєвий акт є певною дією, що передає значення завдяки *інтенційності*, однак важливо дотримуватись правил, що регулюють дійсність мови та дозволяють розкрити цей *інтенційний характер* для інших, зробити його *явним*. Інтенційність ж для філософа тоді постає *здатністю посилатись на щось, чи до чогось*, у світі (Navarro, 2017, с. 38).

Значне зусилля покладається на *усвідомлення* вкладених намірів автора. Тобто, письмо постає *вираженням* інтенційності автора, через що останнє стає невідривним від значення та самого речення для Сьорла. Інтенційність для нього не обов'язково має бути свідомою, зв'язок свідомості із намірами не є настільки визначеною (Searle, 1977, с. 201–203).

Авжеж, запропонована «постійність» є *необхідною* умовою, але не *достатньою* для «відтворення» Деридом. Постійність не обов'язково передбачає цю *повторюваність* тексту у межах різноманітних контекстів, не пояснює згадану особливість письма. Звичайно, йому [тексту] необхідно зберегтись, бути поза часом і простором, однак як це забезпечить збереження із ним єдиного первинного інтенційного характеру, без якого значення може спотворитись? З'являється відчуття, що Сьорл відповідає на якісь власні питання, залишаючи запити Деридом відкритими.

³⁹ «...a meaningful sentence is just a standing possibility of the corresponding (intentional) speech act»

Автор статті стверджує, що Жак Деріда взагалі не зрозумів Джона Остіна, через що його аргумент є надзвичайно слабким. Наприклад, під «паразитичними», «несерйозними», висловами Остін не мав на увазі якусь етичну ознаку, а радше суто технічну, – ті речення, які не задовольняють вимоги певної моделі. До того ж, Сьорл жартома зводить повторюваність письма до паразитизму в тому сенсі, що будь-які мовні засоби змушені фізично повторюватись, безмежно, однак це не є об'єктом МА, адже, хоч і в полі повсякденної мови, Остін намагається охопити перформативи, що будуть *реальними* (Searle, 1977, с. 203–207). Джон Сьорл далі відстоює «табір», де інтенція є «серцем» значення при спілкуванні й повторюваність знаку цьому не заважає: *«Повторюваність лінгвістичних засобів формує і є необхідною умовою тих конкретних форм інтенційності, які характерні для мовленнєвих актів»*⁴⁰ (Searle, 1977, с. 208).

Він визнає, що мить виконання перформативу є одиничним феноменом, *подією*, однак цій події властиве набуття нескінченних функцій, залежно якраз від розпізнання інтенційності мовця. Синтаксичне унормування повторів не заважає намірам лишатись у висловленнях, а навпаки – забезпечує *присутність* інтенційності загалом (Searle, 1977, с. 207–208). З цього доволі легко підсумувати, що філософ прийняв специфічний термін Деріда занадто буквально, вбачаючи під можливістю відтворення тривіальне мовлення у повсякденні, що потребує використання тих самих літер, сталих фраз, традиційних контекстів тощо. Джон Сьорл вибудував свій аргумент на розумінні специфіки письма Деріда як буквального повторення тексту, буквальне розділення знаку від свого походження. Незважаючи на це, Жак Деріда намагався продемонструвати можливість виникнення нових значень (а, точніше, втрати старих) на основі різних контекстів, неможливості інтенційності виконувати ту функцію, яку їй дають в традиційній теорії значень. Зрештою, невміння формулювати свої думки чітко є не лише випробуванням бідного

⁴⁰ «The iterability of linguistic forms facilitates and is a necessary condition of the particular forms of intentionality that are characteristic of speech acts.»

читача, а і власною проблемою творця тексту, на що Деріда має славу.

1.2.2 Відповідь Жака Деріда на критику Джона Сьорла

«Давайте будемо серйозними»⁴¹ (Derrida, 1988b, с. 34).

У той ж 1977 рік, Джон Сьорл отримує гостру відповідь Жака Деріда – твір під назвою «Limited Inc abc ...» (Derrida, 1988b), із дуже незвичною структурою. Весь текст у ньому згрупований чітко під літерами англійського алфавіту, починаючи із букви «d» («abc...» вже вказані у назві й ніби передбачають Сьорла вже щось знати, вловлювати інтенційність мови). Тон письма Деріда у цій праці важко визначити *стилістично зразковим*. Філософ одразу виражає своє незадоволення патентом Сьорла свого невеличкого есею, адже для нього це виглядає так, що автор боїться своєї «об'єктивності» і змушений лишати по собі печатку для підстрахування: «“Copyright © 1977 by John R. Searle”» (Derrida, 1988b, с. 30). До того ж, у назві статті Сьорла використовується його власне прізвище, та й зміст тексту нібито звертається до аргумента Жака Деріда, отже, нехай і частково, але цей *підпис* стосується і Деріда також. Останній і звертає нас далі до розмежування термінів «згадки» та «використання»⁴², порівнюючи їхню інтенційність як відмінні наслідки різних лінгвістичних операцій: «Написати власне ім'я – це не те саме, що поставити підпис»⁴³ (Derrida, 1988b, с. 33). Підпис ж завжди є імітаційним по своїй природі, а от ім'я може стати великим полем для гри у паразитизм, змінюючи порядок ініціалів, граючись із різними скороченнями у різних мовленнєвих традиціях. Для Деріда, аргумент Сьорла виглядає надто догматичною відповіддю про інтенційність та походження вислову, що ніби й не ставлять за мету ввести серйозну дискусію (Derrida, 1988b, e). Фактично, структура «*Limited Inc abc...*» базуватиметься на цитатах із *Відповіді*⁴⁴ та трактуваннях попередньо сказаних аргументів Дерідом

⁴¹ «Let's be serious» постає фразою, яку Жак Деріда використовує безліч разів у своїй праці, розмиваючи розуміння його інтенційності, адже кожен наступний його крок ніби проголошує себе все *серйознішим*, чи всі, до останнього використання, і не були такими взагалі?

⁴² «Mention» та «Use» в оригінальному творі.

⁴³ «To write one's proper name is not the same as signing»

⁴⁴ «Reiterating the Differences: A Reply to Derrida» Джона Сьорла.

у *Sec* із низкою доповнень.

Отже, мислитель вводить поняття «*Societe a responsabilite limitee*» для позначки, на його думку, *колективного* авторства відповіді Джона Сьорла (маючи на увазі Джона Остіна, себе, та потенційно інших, «*три + n авторів*»), скорочуючи це до абрєвіатури «*SARL*», тим самим, напевно, і жартуючи над іменем Джона Сьорла, пропускаючи літеру «e»⁴⁵ (Derrida, 1988b, f). Цікаво, що надалі французький філософ так і звертатиметься до тези твору «*Reiterating the Differences: A Reply to Derrida*» Сьорла, використовуючи його прізвище із вказаним помилковим правопис, нібито посилаючись на свою абрєвіатуру. При цьому, Жака Деріда надзвичайно роздратовало формулювання Сьорлом думки, що він ніколи повністю не є влучним у своїх домислах стосовно теорії мовленнєвих актів Остіна, через що перифраз «...*never quite takes place*...»⁴⁶ (Derrida, 1988b, с. 36–37), у різних формах (навіть значно коротших, зведених до абсурдних одиничних слів), буде з'являтися у «*Limited Inc abc...*» впродовж всього тексту.

На думку Деріда, Джон Сьорл невинувато критикує аргумент його праці за 1971 рік⁴⁷, посилаючись на свої роботи 1975 року, до того ж, ще й проголошуючи себе спадкоємцем Остіна і не даючи можливості іншим навіть атакувати свого *вчителя* (Derrida, 1988b, j). Сьорл впадає в крайнощі й легковажно називає щось об'єктивною хибією, чи справжньою істинною; виділяє якісь «найголовніші» моменти у творі, хоча для Деріда деталі «другорядних» є важливішими, бо саме з них (на межі тексту) і можна дізнатись найбільше. Останній обіцяє не виходити за межі дискусії та посилатись лише на *Sec*⁴⁸ та *Replay*⁴⁹, аби уникнути непорозумінь⁵⁰. Для цього він, саме на літері «к», нарешті

⁴⁵ «John Searle» і «Sarl»

⁴⁶ Маючи на увазі слова Сьорла, що суперечка між Джоном Остіном та Жаком Деріда й не починалась: «*It would be a mistake, I think, to regard Derrida's discussion of Austin as a confrontation between two prominent philosophical traditions. This is not so much because Derrida has/ailed to discuss the central theses in Austin's theory of language, but rather because he has misunderstood and misstated Austin's position at several crncial points, as I shall attempt to show, and thus the confrontation never quite takes place*» (Searle, 1977, с. 198).

⁴⁷ Мова про «Підпис Подія Контекст».

⁴⁸ Мова знову про «Signature Event Context», до якого Деріда любить звертатись як «Sec».

⁴⁹ Скорочена назва відповіді Джона Сьорла «*Reiterating the Differences: A Reply to Derrida*».

⁵⁰ Хоча пізніше це порушить, звертаючись до «*Speech acts: An essay in the philosophy of language*» Сьорла.

розпочинає «серйозну» частину роботи і заприсягається формувати свої думки максимально чітко та структурно, обмежуючись далі лише вісімнадцятьма залишковими літерами (із англійського алфавіту) (Derrida, 1988b, k). Цікаво, що всього у «Limited Inc abc ...» буде 23 позиції: тобто, 23 літери і 23 структурні одиниці відповідно. Попри це, на момент літери «k», Дерида вже використав вісім із них (від «d» до «k») ⁵¹, через що на сам аргумент в нього лишається лише п'ятнадцять, що знову нагадує нам про ті три початкові букви «abc...» у назві твору, *поза текстом* узагалі.

З найважливішого, філософ знову акцентує увагу читача на тому факті, що відповідь «*Sarl'a*» атакує його на основі висновків, які сам він [Дерида] і намагався визначити. Наприклад, вони обоє зійшлись, що відмінність між мовленням і письмом в даній ситуації є умовною, адже обидві форми мусять повторюватись (при вживанні), отже, «...“кожен знак, у тому числі й усний”, може розглядатися як “графема взагалі”...» (Derrida, 1988b, с. 46). Тут Дерида не востаннє посилатиметься на себе самого, адже головною проблемою дискусії з Джоном Сьорлом він визначає нездатність останнього зрозуміти його критику до Джона Остіна. При цьому, Сьорл усе одно його звинувачує у неслухному розрізненні комунікативних форм, намагаючись показати, що для Остіна це не мало значення, – ТМА ⁵² була про інше: «...*Sarl* продовжує поводитися так, ніби *Sec* прагнув протиставити “письмову та усну мову”»; «...хоча навіть поверхневого прочитання мало б бути достатньо, щоб засвідчити протилежне» ⁵³ (Derrida, 1988b, с. 50). Він намагався розкрити для Дерида основний предмет теорії Остіна, однак сам потрапив у пастку нерозуміння, яку передбачав заздалегідь: «Відразу скажу, що його аргументи не здалися мені дуже зрозумілими, і, можливо, я неправильно витлумачив його так само глибоко, як, на мою думку, він неправильно витлумачив Остіна» ⁵⁴ (Searle, 1977, с. 198).

⁵¹ d, e, f, g, h, i, j, k

⁵² Теорія мовленнєвих актів.

⁵³ «...*Sarl* continues to act as though *Sec* sought to oppose “written and spoken language.”»; «...even though the most cursory reading should have sufficed to demonstrate the contrary.»

⁵⁴ «I should say at the outset that I did not find his argument very clear and it is possible that I may have misinterpreted him as profoundly as I believe he has misinterpreted Austin.»

До того ж, здатність письма до існування за *відсутності* як мовця, так і отримувача, за Деридом, є *можливістю*, а не необхідністю. Він чітко підсумовує дану тезу на противагу прикладу Сьорла про можливість сприймати написане повідомлення навіть за присутності автора (чи у момент написання): «*Sec ніколи не говорив, що ця відсутність є необхідною, а лише те, що вона можлива (Sarl погоджується), і що цю можливість слід враховувати...*»⁵⁵ (Derrida, 1988b, с. 47). Тобто, обидва мислителі тут також нібито поділяють єдиний погляд попри розходження первинних припущень, однак Деридо *особливо* формулює дану *можливість*, яка є *постійною*, – отже, *обов'язковою* (необхідною як такою за природою): «...якщо визнати, що письмо (і знак загалом) має бути здатним функціонувати за відсутності відправника, одержувача, контексту виробництва тощо, то це означає, що ... ця можливість *завжди вписана*, а отже, *обов'язково вписана* як можливість у ... функціональну структуру знака»⁵⁶ (Derrida, 1988b, с. 48). Отже, хоч для француза ця відсутність і є можливістю, ця можливість постає *необхідною*.

Так, у підтвердженні постійної можливості тексту бути сприйнятим під час *відсутності*, проблема *інтенційності* також лишається завжди присутньою. В разі втрати свого *походження*, знак продовжує вільно функціонувати: «*Розрив вступає в дію з моменту, коли з'являється позначка, одразу [aussi sec]*»⁵⁷ (Derrida, 1988b, с. 53). Ба більше, для Деридо цей розрив відбувається навіть якщо і відправником, і одержувачем, є одна людина: «*Відправник списку покупок – не той самий, що й одержувач, навіть якщо вони носять одне ім'я і наділені ідентичністю єдиного "Я"*»⁵⁸ (Derrida, 1988b, с. 49). Це вказує на концепцію смерті автора й певну свободу тексту (чи навіть усних слів у ситуації звукового запису) від свого творця не лише у разі комунікації зовнішньої, між двома

⁵⁵ «Sec never said that this absence is necessary, but only that it is possible (Sarl agrees) and that this possibility must therefore be taken into account...»

⁵⁶ «...if one admits that writing (and the mark in general) must be able to function in the absence of the sender, the receiver, the context of production, etc., that implies that...this possibility is always inscribed, hence *necessarily* inscribed as possibility in the ... the functional structure of the mark.» (виділяю *слово* самостійно).

⁵⁷ «The break intervenes from the moment that there is a mark, at once [aussi sec].»

⁵⁸ «The sender of the shopping list is not the same as the receiver, even if they bear the same name and are endowed with the identity of a single ego.»

людьми, – а й внутрішньої, в межах однієї особи, нехай і завдяки додаткових інструментів передачі та збереження повідомлення (інакше не будуть виконанні умови *відтворення* взагалі). Незважаючи на уявну схожість аргументів обох, Дерида ніколи не називав унікальну особливість письма «постійністю»: *«Постійність не є обов'язковим наслідком перебування. ... Зрештою, присутність і постійність несумісні»*⁵⁹ (Derrida, 1988b, с. 54). Центром його критики завжди була *відсутність присутності*. Значну роль в непорозумінні могла відіграти й проблема перекладу (з французької на англійську), до якої Дерида періодично звертатиметься (Derrida, 1988b, о)⁶⁰.

На літері «q», автор нарешті торкається проблеми інтенційності напряду: *«...відтак Sarl переходить до проблеми наміру та інтенційності»*⁶¹ (Derrida, 1988b, с. 55). На думку Дерида, Сьорл не перестає мислити у призмі класичної дихотомії письма та мовлення, водночас передбачаючи, що його опонент [Дерида] робить те саме. Інтенційність «відіграє абсолютно таку ж роль у письмовій мові, як і в усній»⁶² (Derrida, 1988b, с. 55) у гарвардського мислителя, однак на заперечення цього Дерида й не зазіхав. Те ж саме стосується тези Джона Сьорла про постійну інтенційність висловлення, яка не зникає при «розриві» у мить написання тексту. Для аналітика намір лишається завжди (все ще можливий для схоплення читачем навіть при відтворенні), проте Жак Дерида зміщує об'єкт критики: *«...жодного разу Sec не посилається на відсутність... інтенційності. Текст ставить під сумнів не намір чи інтенцію, а їхній телос, який орієнтує та організовує рух і можливість здійснення, реалізації та актуалізації у повноті, яка була б присутня і тотожна самій собі»*⁶³ (Derrida, 1988b, с. 56).

Філософ атакує ідею змісту, що є повністю перед нами присутнім,

⁵⁹ «Permanence is not a necessary effect of remaining. ... Ultimately, remaining and permanence are incompatible.»

⁶⁰ «remainder» як «залишок», «решта», і «non-present remainder» як потенціал «вільної гри», а не «permanence» (Derrida, 1988b, с. 51).

⁶¹ «...Sarl then arrives at the problem of intention and of intentionality»

⁶² «plays exactly the same role in written as in spoken language»

⁶³ «...at no time does Sec invoke the absence...of intentionality. What the text questions is not intention or intentionality but their telos, which orients and organizes the movement and the possibility of a fulfillment, realization, and actualization in a plenitude that would be present to and identical with itself».

зберігаючись в будь-якому мовленнєвому втіленні. Для нього кожне висловлення є окремою подією, що також підв'язане до контексту, яким ми не завжди можемо керувати. В разі припущення подібної гіпотези, перформатив набуватиме нематеріальної (містичної) властивості, прирікаючи спроби систематизування (Navarro, 2017, с. 128). Написання тексту, за Деридом, автоматично передбачає можливість свого здійснення поза умовами присутності *повної* інтенційності: «Намір є апіорно (одразу) *différente*: відмінним і відкладеним у своєму зародженні»⁶⁴ (Derrida, 1988b, с. 56). Отже, певна частка інтенційності може і лишатись, однак вона ніколи не відповідатиме виконаній, первинній, у мить вимовляння (чи письма) формі: «Аби письмо залишалось письмом, воно повинно продовжувати “діяти” ... навіть тоді, коли автор більше не відповідає за те, що він написав, ... бо він не використовував свій абсолютно ... теперішній намір або увагу...»⁶⁵ (Derrida 1988b, с. 56). До того ж, оскільки інтенційність завжди звертається до чогось «повторюваного», в силу власної структури, їй неможливо повністю реалізувати себе: «Вона заздалегідь розділена і вилучена, за рахунок своєї повторюваності, до інших, усунена...»⁶⁶ (Derrida, 1988b, с. 56). У кожному випадку, інтенційність буде або розщеплена, або повністю усунута повторенням перформативу, що слугує постійною складовою структури знака: «...можливість цієї “смерті”.... вписана у функціональну структуру знака»⁶⁷ (Derrida, 1988b, q, с. 61); «У будь-якому випадку, неспівмірність є нездоланною: вона «закладена» в самій інтенції і розривається [*creusé*] ітеративністю»⁶⁸ (Derrida, 1988b, r, с. 64). Як вже поставлено до відома, можливість функціонування знаку без реалізації *присутності* його наміру має припускатись: «...відсутність нагальної, актуалізованої, детермінованої

⁶⁴ «Intention is a priori (at once) *différente*: differing and deferring, in its inception.»

⁶⁵ «For a writing to be a writing it must continue to 'act' ... even when the author of the writing no longer answers for what he has written, ...because he has not employed his absolutely ... present intention or attention...»; Дериди тут також звертається до оригінального *Sec*.

⁶⁶ «It is divided and deported in advance, by its iterability, towards others, removed...»

⁶⁷ «...the possibility of this "death" is inscribed in the functional structure of the mark.»

⁶⁸ «In any case, the incommensurability is irreducible: it “inheres” in intention itself and it is riven [*creusé*] with iterability»

*інтенції не заважає знаку функціонувати...»*⁶⁹ (Derrida, 1988b, с. 61). Попри це, Сьорл все ще стверджує, що від інтенційності вислову нікуди не дітись, – вона формує *повноцінне*⁷⁰ значення речення, що для Дерида і формує предмет дискусії. Безумовно, ми отримуємо певне значення від знаку навіть у разі відсутності актуалізації початкового умислу, але воно [значення] не буде «повнозначним»⁷¹. Завжди існує відмінність між розумінням речення і схопленням його *повного осмисленого значення*. Французький мислитель використовує термін «*dehiscence*»⁷² для показу позитивного наслідку *повторюваності* тексту: поділ (розщеплення) створює потенціал *відтворення* як такого (виробництво та розвиток нового із чогось «строгого» і «чистого») (Derrida, 1988b, q).

На літері «r» Дерида формулює чергові два зауваження до тексту Сьорла. По-перше, роль контексту не можна відкидати, адже він є фундаментально визначальним при аналізі інтенційності будь-якого вислову. Для американця ж це не має значення, адже текст має функцію «постійності», завдяки чому людина здатна репродукувати намір поза контекстом. По-друге, визначена контекстом інтенція не заперечує ТМА Остіна. Сьорл припускає нехтування контекстом при спробах формального аналізу, проте для Дерида «контекст» є не просто низкою зовнішніх факторів, від яких варто абстрагуватись: «Контекст завше діяв і діє у *межах* місця, а не лише *навколо* нього»⁷³ (Derrida, 1988b, r, с. 60).

Ба більше, в разі спроби аналізу перформативу за концептом Сьорла, відмінність «реалізованої» інтенційності від «нереалізованої» є, за Деридом, доволі складною для виявлення на практиці. Тобто, нехай під «*буквальним серйозним мовленням*»⁷⁴ ми будемо розуміти ті перформативи, в яких умисел визначений *актуалізованим*, – проте поділ між щирою та нещирою обіцянкою

⁶⁹ «...the non-presence of a vital, actualized, determinate intention, does not prevent the mark from functioning...»

⁷⁰ Жак Дерида цитує Джона Сьорла з «Replay...», де той використовує слово «*meaningful*».

⁷¹ «*Meaningful*» у оригіналі, *повністю реконструйованим* у своїх межах втілення.

⁷² «...this word marks emphatically that the divided opening, in the growth of a plant, is also what, in a positive sense, makes production, reproduction, development possible» (Derrida, 1988b, с. 59).

⁷³ «Context is always, and always has been, at work within the place, and not only around it.»

⁷⁴ Формулювання Джона Остіна, який він протиставляє усьому твору Сес Жака Дерида.

залишається досі умовним, лише інтенційність може це вирішити. У цьому тоді роль *наміру*, який не тотожний своїй «реалізації». Отже, припускаючи дійсність системи ТМА в умовах природної мови, намагання аналізу постає певною ідеалізацією, що об'єктивує та обмежує розуміння феномену перформатива: «...повторюваність знаку не лишає неушкодженою жодну з філософських опозицій, які керують ідеалізованою абстракцією...»⁷⁵ (Derrida, 1988b, с. 70).

До того ж, на думку Сьорла, усі наміри людини є свідомими, що застало Жака Дерида зненацька. Останній визначив це однією з ілюзій першого, використовуючи поняття «Несвідомого» Зигмунда Фрейда як критику інтенційності, що здійснюється лише в усвідомлених мовленнєвих актах: «*Бо Sec не тільки говорить, що всі наміри не є свідомими: він стверджує, що жоден намір ніколи не може бути повністю усвідомленим, або фактично представленим самому собі*»⁷⁶ (Derrida, 1988b, с. 73). Француз загалом атакує Сьорла через концепцію «структурного несвідомого» як *паразиту* будь-якої ідеальної моделі мовленнєвого акту. Мовець завжди може сказати *щось*, що не мав на увазі, – тобто, значення *завжди* може пошкодитись. Отже, це постає черговою обов'язковістю, що є «*завжди можливою*»⁷⁷ (Derrida, 1988b, s).

Фактично, на даній праці «*Limited Inc abc...*» Дерида, формальна частина дискусії між ним та Сьорлом про природу інтенційності завершилась, адже Сьорл так і не протиставив Дериді нічого у відповідь. Попри це, у 1983 році (шість років по праці Дерида) він пише статтю «*The Word Turned Upside Down*» (Searle, 1993), де рецензує метод деконструкції та його прибічників не в найкращому світлі, водночас частково згадуючи проблему інтенційності із суперечки з французьким мислителем. Пізніше, вже в 1988 році, Дерида публікує твір «*Afterword: Toward An Ethic of Discussion*» (Derrida, 1988c), де з позиції ретроспективи торкається її [суперечки] теж, однак я розгляну дані роботи вже у

⁷⁵ «the iterability of the mark does not leave any of the philosophical oppositions which govern the idealizing abstraction intact...»

⁷⁶ «For not only does Sec say that all intentions are not conscious: it says that no intention can ever be fully conscious, or actually present to itself.»

⁷⁷ «...no mark can create or engender a context on its own... This limit, this finitude is the condition under which contextual transformation remains an always open possibility» (Derrida, 1988b, s, c. 79).

полі осмислення результатів даної дискусії в наступному розділі.

Підсумовуючи перший розділ, зіткнення Жака Деріда та Джона Сьорла щодо природи інтенційності почалося з атаки теорії мовленнєвих актів Джона Остіна (вчителя Сьорла, вчення якого останній удосконалював) французом у виголошенні промови «*Signature Événement Contexte*» 1971 року. Доробок Остіна його зацікавив, проте і змусив скептично прийняти ідею постійного припущення про існування «тотального контексту». Уся модель перформативу (висловлення, що передбачає виконання певної дії у мить вимови) в Остіна тримається на аналізі інтенційності мовця у його висловленні. Деріда ж вважає, що необхідно припускати можливість пошкодження інтенційності під час реконструкції наміру задля визначення *значення* речення. Мислитель використовує письмо як форму комунікації, що демонструє цю проблему завдяки специфіці *повторюватись* та *відтворюватись* навіть в умовах «смерті автора». Інтенційність (у межах своєї природи) відповідає конкретній події, *присутності* мовця у конкретному контексті, проте, вже після вимовляння перформативу, знак переходить у поле «вільної гри» безлічі контекстів, – система Остіна не вирішує це, зациклюючись на ідеалізації чогось чіткого. Тобто, при довільному відтворенні повідомлення, первинна інтенційність просто втрачається, – ми одразу фіксуємо розрив між нею, автором і знаком.

У відповідь на критику Остіна Дерідом, Сьорл пише роботу «*Reiterating the Differences: A Reply to Derrida*» в 1977 році, де заступається за свого вчителя. Філософ називає «повторюваність» Деріда звичайною «постійністю» тексту, що дозволяє зберігати інтенційність мовця для реконструкції. Погляди обох авторів значно сходяться у певних моментах, проте Сьорл не зміг зрозуміти аргумент опонента повністю, – загалом не помітив загальну проблему дискусії. У тому ж 1977 році, Деріда публікує працю «*Limited Inc abc...*», в якій вбачає метою як реабілітувати «Підпис Подія Контекст», так і звернути увагу на помилки Сьорла у «*Відповіді...*» до нього, що ставить умовну крапку в незакінченій розмові.

РОЗДІЛ II

ПРОДУКТИВНІСТЬ НЕПОРОЗУМІННЯ: ВПЛИВ ДИСКУСІЇ МІЖ ЖАКОМ ДЕРИДА ТА ДЖОНОМ СЬОРЛОМ НА СУЧАСНУ ФІЛОСОФІЮ МОВИ

У цьому розділі я спробую підбити підсумки дискусії між Деридом та Сьорлом про природу інтенційності, водночас надавши їй певну оцінку. Для цього я скористаюсь джерелами сучасних дослідників, проаналізувавши їхні висновки щодо даного феномену комунікації; безпосередньо згадаю «*The Word Turned Upside Down*» (Searle, 1993) та «*Afterword: Toward An Ethic of Discussion*» (Derrida, 1988с) мислителів, у яких вони продовжили посилатись на проблему інтенційності та один одного у вже не прямому протистоянні.

2.1 «Протистояння двох традиції філософії» як спростоване розуміння дискусії між Деридом та Сьорлом

Дискусія Деріда та Сьорла про природу інтенційності не є зіткненням філософських традицій. По-перше, це штучно спрощує індивідуальний феномен Деріда і його творчості: «...ми не можемо наївно вважати це просто сутичкою між окремими теоріями чи доктринами»⁷⁸ (Navarro, 2017, с. 189). Як мінімум, Деріді бракує визначених рамок однієї філософської доктрини.⁷⁹ По-друге, це створює упередження щодо оригінальної взаємодії двох окремих особистостей, ядро якої не зводиться до змагання методами: «Деріда загалом досить прихильно ставиться до оригінальної, на його думку, теорії мовленнєвих актів, але він вважає, що вона має отримати інший розвиток, ніж той, який їй надають Остін і Сьорл»⁸⁰ (Alfino, 1991, с. 145). Тобто, Деріда критикує Остіна із позитивними мотивами, а не ціллю самоствердитись. Безумовно, ми маємо справу із різними культурними передумовами та системами освіти, проте

⁷⁸ «...we cannot conceive of it, naively, as just a clash between distinct theories or doctrines».

⁷⁹ Наваро визначає таким і Мартіна Гайдеггера, на якого опирається вчення Деріда (Navarro, 2017, с. 189).

⁸⁰ «Derrida is generally quite sympathetic to what he sees as the original insight behind speech act theory, but he thinks it ought to receive a différent development from the one Austin and Searle give it»

виправдання цим усіх розходжень постає *шкільним*⁸¹ твердженням.

Дану полеміку можна було б розглянути як діалог учасників, які не могли дійти згоди у межах своєї природи, проте «...багатство цієї полеміки свідчить не про нездоланну розбіжність континентальної та аналітичної традицій, а радше про ... розмаїття дискусій про інтенціональність у двадцятому столітті»⁸² (Moati, 2014, с. 119). Вони хоч і говорили про різне, поділяли низку поглядів: «Зіткнення Деріда/Сьорл слід розглядати у своєму особливому контексті: жорстока полеміка навколо Остіна»⁸³ (Moati, 2014, с. 5). Варто зазначити, що мислителі досягають статусу непорозуміння через особистий вибір дистанціюватися та небажання почути протилежний бік. При цьому, зазвичай саме Деріда приписують більше слушності, попри хиби в позиціях обох учасників суперечки: «...коментарі часто були більш прихильними до Деріда» (Bornedal, 2020, с. 1).

Розуміння ж поняття «інтенційності» стало ключовим у розходженні аргументів, адже Деріда та Сьорл зверталися до різних речей під єдиним терміном: «Як тільки ми формалізуємо їхнє різне використання інтенції... позначення розпадається на “інтенцію x” в одному контексті та “інтенцію y” в іншому... кожне з яких потребує прояснення»⁸⁴; «...Сьорл має на увазі «x», а Деріда – «y», коли говорить про знак «інтенція». Сьорл і Деріда говорять про кілька різних речей під одним і тим самим маркуванням»⁸⁵ (Bornedal, 2020, с. 2). Інтенційність, з якою бореться Деріда у ТМА Остіна, ототожнює об'єкт із його ейдосом, співвідносячи наявне із *інтенційною* свідомістю. Тобто, за Дерідом, зміст цих свідомостей не є повним і непорушним. Для Сьорла ж інтенційність демонструє певні факти про наш розум⁸⁶ у світі, що корелює із функцією мозку

⁸¹ В сенсі «схоластики», мислення узагальненими образами та легкими для сприйняття крайнощами.

⁸² «...the richness of this controversy makes ostensible not the insurmountable divergence of the continental and analytic traditions, but rather the ... diversity of the discussions of intentionality in the twentieth century».

⁸³ «The Derrida/Searle encounter should be situated in its own particular context: a violent polemic over Austin».

⁸⁴ «Once we formalize their different uses of intention...the label splits into “intention x” in one context and “intention y” in another ...each of which needs to be elucidated»

⁸⁵ «...Searle means ‘x’ while Derrida means ‘y,’ when referring to the sign ‘intention.’ Searle and Derrida are talking about several different things under the same label.»

⁸⁶ «Mind» в оригіналі (Navarro, 2017, с. 115).

та більш біологічним підходом (Navarro, 2017, с. 114–115).

Той факт, що дискусія не була протистоянням традицій, усвідомлювали і самі учасники в процесі полеміки. Наприклад, першим реченням Сьорла у *«Replay...»* було: *«Я вважаю, що було б помилкою розглядати дискусію Деріда стосовно Остіна як протистояння двох видатних філософських традицій»*⁸⁷ (Searle, 1977, с. 198). Тобто, він відчував потребу у визначенні цього на початку тексту (вимога вже висіла у повітрі)⁸⁸, хоч і не через прагнення показати, що дискусія є зіткненням двох авторів (а не доктрин), а – через міркування, що опонент не є достойним подібних привілеїв. Деріда також погоджується із першою тезою Сьорла, що думка про боротьбу традицій є сумнівною: *«Я теж вважаю її цілком хибною, хоч і з інших причин»*⁸⁹ (Derrida, 1988b, с. 38), *«...я згоден з Сарлом⁹⁰, що «протистояння» тут відбувається не між двома «видатними філософськими традиціями», а між традицією та її іншим... що вже навіть не є «її» іншим»*⁹¹ (Derrida, 1988b, с. 71). Проте він це робить з позиції, що його власний аргумент у *Sec* є ближчим до вчення Остіна, ніж аргумент Сьорла: *«Я вважаю себе багато в чому досить близьким до Остіна...»*⁹² (Derrida, 1988b, с. 38).

Попри це, Деріда сприймав взаємодію із Сьорлом як дискусію (Derrida, 1988b, с. 32) і відкрито «прийняв запрошення» (с. 34–35) на початку своєї відповіді до *«Replay..»*⁹³, хоча водночас звинуватив опонента в континентальних тенденціях: *«...чи не є Сарл, зрештою, більш континентальним і паризьким, ніж я?... Передумови і метод Сарла походять з континентальної філософії, і в тій чи іншій формі вони присутні у Франції»*⁹⁴ (с. 38–39). Він згодом загалом описує

⁸⁷ «It would a mistake, I think, to regard Derrida's discussion of Austin as a confrontation between two prominent philosophical traditions»

⁸⁸ Робимо висновок, що її так вже називали навіть до миті вступу в дискусію Сьорлом.

⁸⁹ «For I, too, consider it quite false, though for different reasons».

⁹⁰ В даному моменті Деріда звертається до Сьорла через правопис "Sarl".

⁹¹ «...I agree with Sari that the "confrontation" here is not between two "prominent philosophical traditions" but between the tradition and its other, an other that is not even "its" other any longer»

⁹² «I consider myself to be in many respects quite close to Austin»

⁹³ «Reiterating the Differences: A Reply to Derrida» (Searle, 1977)

⁹⁴ «...isn't Sarl ultimately more continental and Parisian than I am?... Sarl's premises and method are derived from continental philosophy, and in one form or another they are very present in France.»

дискурс Сьорла як феноменологічний (с. 56)⁹⁵.

Незважаючи на усвідомлення непорозуміння, Сьорл так і не робить крок у бік компромісу навіть після формального кінця суперечки. Наприклад, у 1983 році виходить стаття «*The Word Turned Upside Down*», в якій роль інтенційності Деріда у мові він прирівнює до «грубого позитивізму», що знищує фундамент і нічого не лишає натомість, вводячи значення у концепт вільної гри (Searle, 1983, §5). У своїх більш пізніх роботах «*Literary Theory and Its Discontents*» (Searle, 1994) та «*The Construction of Social Reality*» (Searle, 1995) Сьорл все ще лишається при своїй тезі: «Деріда, наскільки я можу судити, не має аргументу. Він просто заявляє, що немає нічого поза текстами (*Il n'y a pas de hors-texte*)»⁹⁶ (Searle, 1995, с. 159); «“Аргумент”, якщо можна так сказати, з'являється в різних місцях його праць, але позаяк він ніколи чітко не формується як спроба представити дійсний аргумент...»⁹⁷ (Searle, 1994, с. 657). Аргументи філософів не були спрямовані один на одного, що підсилює визначення дискусії як «a flawed debate»⁹⁸. Обоє свідомо уникали прямого спілкування, попри спільне перебування в одному просторі (Navarro, 2017, с. 139). В результаті, Сьорл розглядав аргумент Деріда через призму своєї теорії, що унеможливило розуміння іншого; Деріда інтерпретував аргумент Сьорла крізь власний підхід, дійшовши хибного сприйняття протилежної позиції (Raffel, 2011, с. 277–291).

2.2 Причини неможливості дійти згоди

Я б виділив чотири основні проблеми, що завадили мислителям порозумітись: 1) *неконструктивність* розмови з обох боків; 2) проблема *перекладу* Деріда; 3) *складність* теорії деконструкції та текстів француза; 4) певна культурна *опозиція* деяких прибічників прагматизму до останнього, що

⁹⁵ «I know this argument well. It, like the entire substratum of Sarl's discourse, is phenomenological in character» (Derrida, 1988b, с. 56).

⁹⁶ «Derrida, as far as I can tell, does not have an argument. He simply declares that there is nothing outside of texts (*Il n'y a pas de 'hors texte'*)»

⁹⁷ «The “argument”, if I may so describe it, occurs at various places in his writings but since it is never stated clearly as an attempt to present a valid argument, the best way to convey it is to quote some representative passages and then summarize its drift...»

⁹⁸ Дискусія із вадою, недосконале обговорення.

сформувалась як наслідок третього.

По-перше, обидві сторони вели розмову неконструктивно: Дерида формував свій аргумент дуже екстравагантно та провокуюче, – «Limited Inc abc...» була написана не ради переконання, а з метою висміяти Сьорла «за класикою французької сатири»; Сьорл задав цей грубий тон взаємодії в «Replay...», приймаючи Дерида як представника певної нібито відсталі філософії, атакуючи Дерида зневажливо (Navarro, 2017, с. 117–118). Останній особливо демонструє бажання представити аналіз Остіна Деридом як хибну інтерпретацію, що не варта англосаксонського світу. Метод деконструкції, за Сьорлом, є нерациональною спокусою, в яку поступово впадають інші (Moati, 2014, с. 6). Підсумовуючи, «дискусія сама по собі не є приємним обміном думками між двома інтелектуалами, які взаємно поважають один одного» (Alfino, 1991, с. 143).

Підтвердження цьому можна знайти в останньому тексті Дерида зі збірки «Limited Inc» – «Afterword: Toward An Ethic of Discussion» (Derrida, 1988c), нетиповому філософському творі 1988 року, надрукованому інтерв'ю Герольдом Графом. У ньому француз конструює «останнє слово» до того, що відбувалося більше десяти років тому на момент цієї розмови⁹⁹. Дана робота становить надзвичайну цінність для побудови повноцінної картини, враховуючи відкриту форму комунікації в ній Дерида та присутність його ретроспективного погляду. Попри це, переважно мислитель торкається інформації, що повторюватиме розглянуті мною тези раніше, тому я використаю лише певні уривки з неї для деяких своїх аргументів далі. Наприклад, стає відомо, що Дерида був занепокоєним рівнем агресії, якої набули багато академічних спільнот в контексті дискусії між ним та Сьорлом: «Про це насильство я тоді намагався щось сказати. Я також намагався водночас щось зробити»¹⁰⁰ (Derrida, 1988c, с. 111). Це було спричинено загальним тоном суперечки нібито двох філософських

⁹⁹ Хід дискусії: 1) виголошення промови Дерида «Signature Événement Contexte» у 1971 р. (публікація англomовного перекладу «Signature Event Context» в 1972 р.), 2) написання «Reiterating the Differences: A Reply to Derrida» Сьорлом у 1977 році, 3) відповідь Дерида «Limited Inc abc...» в тому ж році.

¹⁰⁰ «Of this violence, I tried at the time to say something. I also tried, at the same time, to do something».

традицій та принципово гострими позиціями її учасників. При цьому, Дерида не відступався від свого первинного аргументу, хоч і трохи шкодував про надмірну грубість форми «Limited Inc abs...»: «Між науковою теорією, незалежно від того, якою вона є, і теорією мови не може бути строгої аналогії з кількох причин, на які я вказую»¹⁰¹ (Derrida, 1988c, с. 118). Дана позиція хоч і є доволі гучною, не знищує ідею певного систематизування мови та інтенційності, що я згодом продемонструю.

По-друге, Дерида є доволі «франкоцентричним», з чого постає проблема перекладу. Його оригінальні праці зазвичай написані французькою мовою, через що виникають труднощі у адаптації первинного тексту. Деякі авторські метафори перекладач навіть не наважується переносити на англійську, лишаючи їх в оригіналі. Цікаво, що філософ сам визнає цю проблему, припускаючи причину розгубленості Сьорла стосовно його пояснень у *Sec*. Наприклад, переклад слова «*restance*» (Derrida, 1988b, с. 51–52), неможливі для перекладу назви деяких творів (с. 85), відмінність між «*можливістю*» та «*ймовірністю*» (с. 87), непокоять Дерида¹⁰².

По-третє, виходячи з попереднього аспекту, твори Дерида є доволі складними для читання та розуміння. Ба більше, поєднуючи в собі усі попередні причини, варто визначити феномен культурного опору до теорії деконструкції, – звинувачення Дерида в «*мракобітті*»¹⁰³. Наприклад, Мішель Фуко, в статті Сьорла «*The Word Turned Upside Down*», називає Дерида “*obscurantisme terroriste*”, оскільки його текст є настільки заплутаним, що з нього неможливо визначити тезу (Searle, 1983, §2). Складність структури тексту Дерида визнається як іншими дослідниками, так і ним самим: «...більш складного і часом заплутаного деконструктивістського підходу Деррида»¹⁰⁴ (Bornedal, 2020, с. 1);

¹⁰¹ «There can be no rigorous analogy between a scientific theory, no matter which one, and a theory of language, for several reasons, which I indicate.»

¹⁰² «Evidently it is regrettable that the distinction made in *Sec* between possibility and eventuality was not rendered in the English translation» (Derrida, 1988b, с. 87).

¹⁰³ «Obscurantism».

¹⁰⁴ ««...(against) Derrida’s more complex and sometimes convoluted deconstructionist analysis».

«Чи варто нагадувати, що *Sec* – складний текст?»¹⁰⁵ (Derrida, 1988b, с. 54), «Я визнаю, що це складні речі; їхнє формулювання може збити з пантелику»¹⁰⁶ (Derrida, 1988с, с. 119).

При цьому, праці Деріда часто або не читали, або не сприймали взагалі. Це, на думку француза, стосувалось і Сьорла, творів якого він сам нібито прочитав більше, ніж той його (Derrida, 1988b, с. 29). Наприклад, через присвоєння Деріді звання почесного доктора в університеті Кембриджу відбувся великий скандал, в якому частина наукової спільноти не визнавала діяльності мислителя, називаючи її «незрозумілою» або «нігілістичною» (Дерріда, 1996, с. 458). На жаль, сучасна французька філософія для англо-американської спільноти не була легкою для сприйняття, проте в пастку неправильних інтерпретацій потрапили обидві сторони суперечки (Alfino, 1991, с. 152).

2.3 Результати дискусії. Наука про мову.

Незважаючи на непорозуміння між Дерідом та Сьорлом, їхня комунікація була доволі продуктивною. Даний обмін аргументами відіграв важливу роль для визначення функції інтенційності в сучасній філософії мови, її зв'язку із філософією свідомості. Наприклад, попри ворожнечу, філософи визнали обидва типи мовлення подібними перед системою ідентифікації значення у перформативі. Ба більше, тематика інтенційності та значення у мовленні зараз стрімко досліджується в аналітичній традиції задля відповіді позиції екстерналізму. Особливо тут відзначився Гіларі Патнем, аргумент якого нагадує вчення Жака Деріда. На думку Патнема, значення не знаходиться у нашій голові, а визначається мірою, якою стосується об'єктів навколо за допомогою соціальних практик. Усі змісти свідомості тоді є також повторюваними й відтворюваними, якщо первинне джерело вислову відсутнє (Navarro, 2017, с. 198 – 204).

До того ж, аналіз цієї дискусії між Дерідом і Сьорлом про природу

¹⁰⁵ «Is it out of line to recall that *Sec* is a difficult text?»

¹⁰⁶ «These things are difficult, I admit; their formulation can be disconcerting»

інтенційності підтверджує величезний потенціал доробку Остіна та створює надії про існування строгої науки про мову, яка мала б можливість охопити її [мови] природні риси: *«Аналіз дискусії Деріда-Сьорл підтримує твердження не лише про те, що наука про мову можлива, але й про те, що блискуча вилазка Остіна досягає більшої визначеності у філософії мови та лінгвістиці завдяки адаптації експериментальних методів, які зазвичай пов'язані з природничими науками»*¹⁰⁷ (Gross, 1994, с. 117). При цьому, застереження Деріда щодо паразитизму не обмежує майбутню теорію мови, адже хоч поняття є нечіткими, їх нелегітимність ще потрібно довести (що Деріда не зробив) (Halton, 1992, с. 168–172).

Важливо зафіксувати, що і Деріда, і Сьорл, є «логоцентричними», адже інакше дискусія між ними справді була б неможливою, – в цьому Остін їх об'єднав (Pada, 2009 с. 88). Француза конкретно хвилювала відсутність загальної теорії механізмів, що могла б визначати передачу справжніх іллокутивних намірів навіть у разі брехні. ТМА ж Остіна є для цього найцікавішою теорією права, що відповідає чистому благу кантіанської традиції, – закону і «політиці як етиці». Головною функцією такої теорії тоді є визначення *відношення* інтенційності до правил. В такому разі, «паразити» постають найбільшою проблемою для нього, адже руйнують ідею «політики»¹⁰⁸ мови через фіктивність намірів у сфері повторюваності (Derrida, 1988b, с. 96–100), що, усе одно, не повинно становити великої загрози для практичної теорії, що працює у полі повсякденного мовлення.

Сьогодні також існують альтернативні думки стосовно небезпеки втрати первинної інтенційності. Наприклад, стирання справжнього наміру може бути необхідним біологічним механізмом, аби люди могли спокійно жити в теперішньому часі, а не перебували постійно у сталому минулому справжніх інтенцій. Якби ми могли завжди визначати первинний контекст первинної події,

¹⁰⁷ «The analysis of the Derrida-Searle debate supports the contention, not only that a science of language is possible, but that Austin's brilliant foray achieves greater certainty in the philosophy of language and in linguistics through his adaptation of experimental methods usually connected with the sciences.»

¹⁰⁸ Як права, закону, - “policy”.

наш когнітивний апарат міг би паралізуватись через перевантаження досвідом, бажаннями, спогадами тощо (Bornedal, 2020, с.14). В такому разі, дана природня особливість постає схожим на «забуття» як необхідної частини механізму людської пам'яті. Наше уявлення про мову повинно навчитися приймати невдачі, аби ми були здатні чути мову такою, якою вона по-справжньому є, адже ми постійно мовчки припускаємо ідею *успішної* комунікації, – знаходимось в парадигмі стандарту прагматично-лінгвістичної традиції (Kenaan, 2002, с. 124–131).

Підсумовуючи другий розділ, взаємодію Жака Дерида та Джона Сьорла про природу інтенційності, загалом, важко назвати *дискусією* відверто, радше їхній діалог постає великим непорозумінням. Це не була співпраця дослідників, які мали досягнення істини за мету. Ба більше, частіше про Дерида та Сьорла можна почути в контексті безнадії¹⁰⁹, що зводиться до протистояння аналітичної та континентальної традицій, прагматизму та деконструкції, – спростованого бачення, що не відповідає правді. Так, причинами їхнього непорозуміння між собою були: неконструктивність письма обох учасників, проблема перекладу робіт Дерида з французької, комплексність деконструкції для розуміння та опір певного осередку «прагматиків» до вчення поза англо-американської традиції. Незважаючи на це, розмова між ними не була безглуздою, адже утвердила ідею існування дієвої науки про мову, вказала на проблеми перспективної і оригінальної теорії мовленнєвих актів Джона Остіна, сформувала сучасне бачення зв'язку інтенційності, свідомості, мови та значення.

¹⁰⁹ Нібито дискусія є без сенсу, адже обидві сторони говорять про щось одне, використовуючи різну методологію, чи торкаються взагалі різних проблем у відмінних площинах, плутаючи категорії знання.

ВИСНОВКИ

У даній дипломній роботі була розглянута дискусія про природу інтенційності, що відбулася між французьким філософом Жаком Деридом та американським філософом Джоном Сьорлом. У першому розділі я реконструював аргументи формальної частини взаємодії філософів. Фактично, їхній діалог розпочався із атаки Жаком Деридом промовою «Signature Événement Contexte» теорії мовленнєвого акту Джона Остіна, який той підсумував у своїй праці «How to Do Things with Words». Французького мислителя непокоїло фокусування Остіном на інтенційності перформативу (висловлення, що водночас здійснює щось у момент вимови: обіцянка, прохання, клятва тощо), що визначає загальне значення повідомлення. На думку Дериди, ми не можемо опиратись на намір, оскільки між ним та знаком одразу відбувається розрив у мить вимовляння, в межах його природи як такої. Тобто, завжди є небезпека пошкодження первинної інтенції, оскільки вона потрапляє у коло вільної гри, безлічі контекстів, – на противагу єдиної події та номінального контексту, якому відповідає певне висловлення на початку. Мислитель використовує письмо як форму комунікації, через яку виводить його специфіку «повторюватись» та «відтворюватись», що зразково демонструє механізм проблеми.

Як було простежено, у відповідь на критику Дериди, Сьорл публікує «Reiterating the Differences: A Reply to Jacques Derrida», у якому в доволі грубій формі намагається спростити ідею «повторюваності» Дериди до звичайного поняття «постійності» письма. Попри це, концепт постійності не є достатнім для пояснення феномену «смерті автора» та втрати інтенційності, присутності, за відмінності обставин та відсутності джерела вислову, його походження.

В цій праці я відтворив продовження розмови, що характеризується гострою реакцією Дериди на відповідь Сьорла у творі «Limited Inc abc ...». Мислитель зробив усе, аби зобразити повне нерозуміння його аргументу Сьорлом. Важливо зазначити, що обидва учасники суперечки впали у прірву взаємного непорозуміння через низку причин.

У другому розділі я обґрунтував, чому ярлик даної дискусії як

«протистояння двох філософських традицій» є надзвичайно спростованим та безглуздим. Хоч Дерида та Сьорл мали за спиною різні культурні передумови, причиною їхнього непорозуміння було щире небажання знайти компроміс та вибудувати продуктивну розмову. До того ж, я узагальнив фундамент їхнього розрізнення в чотири аспекти: проблема неконструктивності мови обох авторів, проблема перекладу творів Дерида з французької, складність розуміння деконструктивістської теорії та культурне явище опору до потенційного розуміння.

Було окреслено точки перетину між філософією письма та філософією мови, що також доводить важливість діалогу між різними філософськими позиціями, адже, попри непорозуміння, дискусія Дерида та Сьорла про природу інтенційності набула продуктивних результатів. Наприклад, їхня взаємодія уможливила ідею існування науки про мову, що буде здатною систематизувати та аналізувати повсякденну мову, незважаючи на «паразитизми» та довільне трактування одного значення. Крім того, було продемонстровано, що вплив даної суперечки на сучасну філософію мови є значним, оскільки обмін між Сьорлом та Деридом є одним із найважливіших подій у філософії ХХ ст., якщо ми беремо до уваги сьогоденне розуміння зв'язку інтенційності та мови, свідомості та значення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Вітгенштейн Л. (1995). *Tractatus logico-philosophicus*. Філософські дослідження. Основи.
- Дерріда Ж. (2004). *Письмо та відмінність*. Основи.
- Дерріда Ж. (1996). *Структура, знак і гра у дискурсі гуманітарних наук*. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. Л.: Літопис. – С. 457–472.
- Alfino, M. (1991). *Another Look at the Derrida-Searle Debate*. *Philosophy and Rhetoric* 24 (2):143–152.
- Austin, J. L. (1975). *How to Do Things with Words*. Second Edition. Harvard University Press.
- Austin, J. L. (1971b). *Performative-Constative*. In *The Philosophy of Language* (pp. 13–23). Oxford University Press.
- Bornedal, P. (2020). *Deconstructive vs Pragmatic: A Critique of the Derrida–Searle Debate*. *The European Legacy* 25 (1):62–81.
- Brentano, F. (1973). *Psychology from an empirical standpoint*. Routledge.
- Derrida, J. (1982). *Margins of philosophy*. University of Chicago Press.
- Derrida, J. (1982b). *Signature Event Context* (1971) (Trans: A. Bass). In *Margins of Philosophy* (pp. 307–330). The University of Chicago Press.
- Derrida, J. (1988). *Limited Inc*. Northwestern University Press.
- Derrida, J. (1988b). *Limited Inc abc ...* In *Limited Inc*. (pp. 29–110). Northwestern University Press.
- Derrida, J. (1988c). *Afterword: Toward An Ethic of Discussion*. In *Limited Inc*. (pp. 111–160). Northwestern University Press.
- Derrida, J. (1998). *Of Grammatology*. Johns Hopkins University Press.
- Grice, H. P. (Jul., 1957). *Meaning*. *The Philosophical Review*, Vol. 66, No. 3, pp. 377–388.
- Gross, A. G. (1994). *Is a science of language possible? The Derrida* *-Searle* *Social Epistemology* 8 (4):345–359.

- Kenaan, H. (2002). *Language, philosophy and the risk of failure: Rereading the debate between Searle and Derrida*. *Continental Philosophy Review* 35 (2):117–133.
- Halion, K. (1992). *Parasitic Speech Acts: Austin, Searle, Derrida*. *Philosophy Today* 36 (2):161–172.
- Moati, R., Attanucci, T., & Chun, M. (2014). *Derrida/Searle: Deconstruction and Ordinary Language*. Columbia University Press.
- Navarro, J. (2017). *How to do philosophy with words. Reflections on the Searle-Derrida debate*. Amsterdam John Benjamins Pub. Co.
- Pada, R. T. S. (2009). *Iterability and Différance: Re-tracing the Context of the Text*. *Kritike* 3 (2):68–89.
- Raffel, S. (2011). *Understanding Each Other: The Case of the Derrida-Searle Debate*. *Human Studies* 34 (3):277–292.
- Searle, J. R. (1968). *Austin on Locutionary and Illocutionary Acts*. *The Philosophical Review*, 77(4), 405–424.
- Searle, J.R. (1994). *Literary Theory and Its Discontents*. *New Literary History* 25, 637–681.
- Searle, J. R. (1977). *Reiterating the Differences: A Reply to Derrida*. In *Glyph 2*. Johns Hopkins University Press.
- Searle, J. R. (1969). *Speech acts: An essay in the philosophy of language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Searle, J. R. (1995). *The Construction of Social Reality*. Free Press.
- Searle, J. R. (ed.) (1971). *The Philosophy of Language*. London,: Oxford University Press.
- Searle, J. R. (October 27, 1983). «*The Word Turned Upside Down*». *The New York Review of Books*.
- Searle, J. R. (1971c). *What Is a Speech Act?* In *The Philosophy of Language* (pp. 39–54). Oxford University Press.
- Slaby, J. (2021). *Ontic (Ontisch)*. In M. A. Wrathall (Ed.), *The Cambridge Heidegger Lexicon* (pp. 542–546). Cambridge University Press.